

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2022. gada 18. jūlijā
(OR. en)

11408/22

JAI 1044
FREMP 157
AG 91
POLGEN 111

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2022. gada 14. jūlijs
Saņēmējs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
K-jas dok. Nr.:	COM(2022) 500 final
Temats:	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI 2022. gada ziņojums par tiesiskumu Tiesiskuma situācija Eiropas Savienībā

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2022) 500 *final*.

Pielikumā: COM(2022) 500 *final*

Luksemburgā, 13.7.2022.
COM(2022) 500 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

2022. gada ziņojums par tiesiskumu

Tiesiskuma situācija Eiropas Savienībā

{SWD(2022) 501 final} - {SWD(2022) 502 final} - {SWD(2022) 503 final} -
{SWD(2022) 504 final} - {SWD(2022) 505 final} - {SWD(2022) 506 final} -
{SWD(2022) 507 final} - {SWD(2022) 508 final} - {SWD(2022) 509 final} -
{SWD(2022) 510 final} - {SWD(2022) 511 final} - {SWD(2022) 512 final} -
{SWD(2022) 513 final} - {SWD(2022) 514 final} - {SWD(2022) 515 final} -
{SWD(2022) 516 final} - {SWD(2022) 517 final} - {SWD(2022) 518 final} -
{SWD(2022) 519 final} - {SWD(2022) 520 final} - {SWD(2022) 521 final} -
{SWD(2022) 522 final} - {SWD(2022) 523 final} - {SWD(2022) 524 final} -
{SWD(2022) 525 final} - {SWD(2022) 526 final} - {SWD(2022) 527 final}

1. IEVADS

Eiropas Savienība ir vērtību — pamattiesību, demokrātijas un tiesiskuma — savienība. Tas ir mūsu sabiedrības un mūsu kopīgās identitātes pamats¹. Tiesiskuma problēmas vienā dalībvalstī ietekmē visas ES tiesisko kārtību un darbību kopumā. Tiesiskums nāk par labu ikvienam Eiropas Savienībā, un ir skaidrs, ka visu dalībvalstu iedzīvotāji stingri atbalsta tiesiskuma principus².

Pēdējos gados gan ES, gan pasaulē ir saasinājušās tiesiskuma problēmas. Covid-19 pandēmija ir bijusi pārbaudījums tam, cik noturīgas ir valstu sistēmas, nodrošinot tiesiskumu krīzes laikā, – tā radīja spiedienu uz izveidotajām konstitucionālajām līdzsvara un atsvara sistēmām un apgrūtināja demokrātisko institūciju un to uzraugu iespējas veikt savu darbu.

Neproprovocētā un nepamatotā Krievijas militārā agresija pret Ukrainu un tās iedzīvotājiem ir tiešs izaicinājums ES vērtībām un noteikumos balstītai pasaules kārtībai. Tā rupji pārkāpj starptautiskās tiesības un ANO Statūtu principus un apdraud ne tikai stabilitāti Eiropā un pasaulē, bet arī demokrātiju un tiesiskumu. Mūsu demokrātisko institūciju un vērtību aizsardzība un ievērošana ir dalībvalstu un ES iestāžu kopīga atbildība. Vēl jo svarīgāk tas ir šobrīd, kad ES un tās dalībvalstis apdraud naidīgi ārvalstu aktori, kas izmanto dezinformāciju un kiberuzbrukumus, lai mēģinātu apdraudēt mūsu demokrātiju.

Komisija atzīst savu īpašo lomu šīs dalītās atbildības īstenošanā, stimulējot pārmaiņas, veicinot sadarbību vai vēršot uzmanību uz trūkumiem un reaģējot uz tiem. Šis uzdevums tiek pildīts dažādos veidos, izmantojot dažādus Komisijai pieejamos instrumentus, bet mērķis vienmēr ir skaidrs: reāli mainīt to, kā pilsoņi izjūt tiesiskuma ietekmi savā ikdienas dzīvē. Komisija ir arī nodrošinājusi, ka Atveseļošanas un noturības mehānismā prioritāte tiek piešķirta tam, lai virzītu uz priekšu spēcīgai investīciju videi būtiskās dalībvalstu reformas tiesu sistēmā, korupcijas novēršanas regulējumā, valsts pārvaldē un tiesu sistēmu digitalizācijas jomā.

Pagājušajā gadā tiesiskums ir bijis nozīmīgs temats Eiropas darba kārtībā, un 2021. gada ziņojums par tiesiskumu sniedza būtisku ieguldījumu politiskajās un tehniskajās debatēs gan ES, gan atsevišķu valstu līmenī. Ikgadējais ziņojums par tiesiskumu patiešām ir ļoti svarīgs mūsu centienos praktiski ietekmēt tiesiskuma veicināšanu un aizsardzību Eiropas Savienībā. Pienācīgi ņemot vērā valstu tradīcijas, nodrošinot vienlīdzīgu attieksmi un balstoties uz pārredzamu un objektīvu metodiku, ziņojums ir nodrošinājis konstruktīvas diskusijas un plašu paraugprakses apmaiņu starp dalībvalstīm gan Padomē, gan tehniskā līmenī, kā arī diskusiju ar Komisiju ietvaros, kuras notiek Eiropas Parlamentā un valstu parlamentos, pamatojoties uz 2021. gada ziņojumu. Citu pieredze dalībvalstīm palīdz rast ceļu uz labāko iespējamo turpmāko virzību un novērst tiesiskuma jomas problēmu rašanos vai saasināšanos.

Ar šo trešo ziņojuma izdevumu Komisija veic nākamo soli tiesiskuma jomā, pirmo reizi iekļaujot ziņojumā konkrētus ieteikumus dalībvalstīm, kā to 2021. gada runā par stāvokli Savienībā³ paziņoja Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena. Ņemot vērā ziņojuma

¹ “Savienība ir dibināta, pamatojoties uz vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības. Šīs vērtības dalībvalstīm ir kopīgas sabiedrībā, kur valda plurālisms, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un kur nav diskriminācijas, kā arī valda sieviešu un vīriešu līdztiesība.” (Līguma par Eiropas Savienību 2. pants).

² Eurobarometra aptauja Nr. 508 par ES iedzīvotāju vērtībām un identitāti (2021. g.) liecina, ka 82 % eiropiešu atbalsta šos principus.

³ [Stāvoklis Savienībā 2021. gadā.](#)

preventīvo raksturu, ieteikumu mērķis ir atbalstīt dalībvalstu centienus virzīt uz priekšu notiekošās vai plānotās reformas, veicināt pozitīvas norises un palīdzēt dalībvalstīm noteikt, kur varētu būt vajadzīgi uzlabojumi vai turpmāki pasākumi saistībā ar nesenām izmaiņām vai reformām, dažos gadījumos risinot arī sistēmiskas problēmas.

Izstrādājot ieteikumus, Komisija ir pievērsusi lielu uzmanību tam, lai tie būtu koncentrēti un balstīti uz Eiropas tiesību aktiem un standartiem, vienlaikus ievērojot valstu tiesību sistēmu specifiku. Tikpat svarīga ir saskaņotība un sinerģija ar citiem procesiem un instrumentiem, piemēram, Eiropas pusgadu, vispārējo nosacītības režīmu ES budžeta aizsardzībai un Atveseļošanas un noturības mehānismu. Turpmākajos ziņojumos par tiesiskumu tiks aplūkoti pasākumi, kas veikti saistībā ar sniegtajiem ieteikumiem.

Tāpat kā iepriekšējos izdevumos 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu ir aplūkotas norises saistībā ar:

- **tiesu sistēmām** dalībvalstīs, galveno uzmanību pievēršot to neatkarībai, kvalitātei un efektivitātei. Tie ir galvenie parametri, kas nodrošina ES tiesību aktu efektīvu piemērošanu un īstenošanu, tiesiskuma ievērošanu un savstarpējas uzticēšanās saglabāšanu. Labi funkcionējošām un pilnībā neatkarīgām tiesu sistēmām ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu, ka tiesiskums darbojas iedzīvotāju un uzņēmumu labā. Tās ir būtiskas arī tiesu iestāžu sadarbībai visā ES, kā arī vienotā tirgus darbībai un ES tiesību sistēmai kopumā⁴;
- **korupcijas apkarošanas regulējumu**, galveno uzmanību pievēršot valsts pretkorupcijas politikas efektivitātei un novērtējot dažādas galvenās to darbību jomas, kuras dalībvalstis veic korupcijas novēršanai un apkarošanai. Efektīvs korupcijas apkarošanas regulējums, kā arī valsts varas pārredzama un godprātīga īstenošana stiprina tiesību sistēmas un iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos publiskajām iestādēm;
- **mediju brīvību un plurālismu**, galveno uzmanību pievēršot svarīgākajām jomām, tostarp mediju regulatīvo iestāžu neatkarībai, mediju īpašumtiesību pārredzamībai, pārredzamībai un taisnīgumam valsts finansētas reklāmas līdzekļu sadalē, žurnālistu drošībai un piekļuvei informācijai. Šā gada ziņojumā pirmo reizi tiek sniegts sistemātisks apskats par sabiedriskajiem medijiem. Mediju brīvība un plurālisms ir tiesiskuma, demokrātiskas pārskatbildības un korupcijas apkarošanas pamatā. Apzinoties brīvību un plurālistisku mediju nozīmīgumu, nesen ir uzsāktas vairākas ES līmeņa iniciatīvas⁵;
- **institucionālajiem jautājumiem, kas saistīti ar līdzsvara un atsvara sistēmu**, galveno uzmanību pievēršot tiesiskumam ļoti svarīgām jomām, piemēram, valsts likumdošanas procesa kvalitātei un iekļaujošumam, tam, kāda loma ir konstitucionālajām tiesām un neatkarīgām iestādēm, piemēram, ombudam, līdztiesības iestādēm⁶ un valstu cilvēktiesību iestādēm, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizāciju uzdevumiem

⁴ 2022. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā.

⁵ Komisijas Ieteikums par aizsardzības, drošības un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanu žurnālistiem un citiem mediju profesionāļiem Eiropas Savienībā, C(2021) 6650, 16.9.2021.; priekšlikums Direktīvai par sabiedrības līdzdalībā iesaistījušos personu aizsardzību pret acīmredzami nepamatotu vai ļaunprātīgu tiesvedību ("stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību"), COM(2022)177, 27.4.2022.; un Komisijas Ieteikums par sabiedrības līdzdalībā iesaistījušos žurnālistu un cilvēktiesību aizstāvju aizsardzību pret acīmredzami nepamatotu vai ļaunprātīgu tiesvedību ("stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību"), C(2022)2428, 27.4.2022. Komisija arī īsteno Mediju un audiovizuālās jomas rīcības plānu, palielinot ES finansējumu mediju brīvības un plurālisma projektiem.

⁶ Komisija 2022. gadā ierosinās pasākumus līdztiesības iestāžu lomas un neatkarības stiprināšanai.

tiesiskuma aizsardzībā. Covid-19 pandēmijas mainīgā ietekme un reakcija uz to ir vēl viens analizē iekļauts elements. Šā gada ziņojumā pirmo reizi ir iekļauts pārskats par Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu īstenošanu.

Ziņojumā par tiesiskumu ir atspoguļotas arī būtiskas norises ES līmenī, un tas būtu jāskata plašākā kontekstā ar citiem darba virzieniem, kas veicina demokrātisko vērtību un cilvēktiesību ievērošanu gan Savienībā, gan ārpus tās. Šajā ziņojumā ir apkopota informācija par to, kā Komisija izmanto galvenos instrumentus, piemēram, Atveseļošanas un noturības mehānismu, Tiesiskuma regulu⁷ un ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā. Ja tiesiskuma jautājumi ir saistīti ar ES tiesību aktu pārkāpumiem, Komisija arī ierosina pārkāpumu procedūras.

Vēl viens papildu darbības piemērs ir darbs pamattiesību veicināšanai: 2022. gada ziņojumā par ES Pamattiesību hartas piemērošanu⁸ galvenā uzmanība tiks pievērsta pilsoniskajai telpai un tās lomai šo tiesību aizsardzībā un veicināšanā. Pilsoniskā sabiedrība ir svarīgs ES partneris tās politikas īstenošanā pamattiesību jomā, un ES līmenī notiek debates par to, kā palielināt tās atbalstu un iesaisti ES līmenī.

Krievijas iebrukums Ukrainā vēl skaidrāk parādīja demokrātisko vērtību, cilvēktiesību un tiesiskuma nozīmi. ES ir īpaša loma, demonstrējot šīs vērtības visā pasaulē, gan kā alternatīvu tādiem autoritāriem modeļiem, kuros tiek pārkāptas starptautiskās tiesības un cilvēktiesības, gan kā paplašināšanās procesa galveno iezīmi. ES ārējās politikas uzticamība balstās uz tiesiskuma stāvokli pašā ES.

2. GALVENIE TIESISKUMA ASPEKTI DALĪBVALSTĪS

Šajā ziņojumā ir izklāstītas nozīmīgas kopīgas tēmas un tendences, iezīmētas konkrētas problēmas un atspoguļotas visos četros pīlāros vērojamās pozitīvās norises. Sniegtie piemēri, kas atspoguļo šīs tendences, ir ņemti no novērtējumiem 27 valstu sadaļās, kuras ir šā ziņojuma neatņemama sastāvdaļa un sniedz detalizētu kontekstu saistībā ar katru dalībvalsti.⁹ Ziņojumā ir iekļauti arī konkrēti ieteikumi dalībvalstīm¹⁰.

Ziņojuma par tiesiskumu un tā ieteikumu izstrādes metodika

Valstu sadaļās ietvertais novērtējums ir sagatavots saskaņā ar darbības jomu un metodiku, kas atjaunināta pēc apspriešanās ar dalībvalstīm¹¹. Valstu sadaļu pamatā ir Komisijas patstāvīgi veikts kvalitatīvs novērtējums, kurā galvenā uzmanība pievērsta kopš 2021. gada jūlija notikušo svarīgo norišu sintēzei un atspoguļotas gan problēmas, gan pozitīvie aspekti, ko apzinājušas dalībvalstis. Analīzē katrā valsts sadaļā īpaša uzmanība ir pievērsta tiem tematiem, saistībā ar kuriem ir bijušas svarīgas norises vai saistībā ar kuriem iepriekšējā ziņojumā tikušas konstatētas būtiskas problēmas, kas aizvien vēl pastāv pārskata periodā.

Ņemot vērā ziņojuma preventīvo raksturu, ieteikumu mērķis ir, pamatojoties uz pastāvīgu

⁷ Regula (ES, Euratom) 2020/2092 (2020. gada 16. decembris) par vispārēju nosacītības režīmu Savienības budžeta aizsardzībai (OV L 433I, 22.12.2020., 1. lpp.).

⁸ Publicēšana paredzēta 2022. gada decembrī.

⁹ Valstu sadaļas ir pieejamas [šeit](#).

¹⁰ Ieteikumi ir minēti šā ziņojuma zemsvītras piezīmēs, uzskaitīti pielikumā un iekļauti arī atsevišķu valstu sadaļās.

¹¹ Metodika tika atjaunināta pēc apspriešanās ar dalībvalstīm, jo īpaši, precizējot novērtējuma avotu izmantošanu un ņemot vērā ieteikumu iekļaušanu ziņojumā. Metodika ir pieejama [šeit](#).

dialogu ar dalībvalstīm, palīdzēt tām un atbalstīt to centienus virzīt uz priekšu reformas un noteikt, kur varētu būt vajadzīgi uzlabojumi vai turpmāki pasākumi saistībā ar nesenām izmaiņām vai reformām¹².

Sagatavojot šajā ziņojumā iekļautos ieteikumus, ir ievēroti šādi principi.

- Uz visām dalībvalstīm attiecas konkrētām valstīm adresēti ieteikumi, pilnībā ievērojot vienlīdzīgas attieksmes un proporcionalitātes principus.
- Ieteikumi ir iekļauti ziņojumā, un to pamatā ir padziļināts novērtējums valstu sadaļās, piemērojot objektīvus kritērijus, kas balstīti uz ES tiesību aktiem vai Eiropas un starptautiskajiem standartiem.
- Ieteikumi ir samērīgi ar konstatētajām problēmām. Tie arī mudina turpināt pozitīvu reformu centienus.
- Ieteikumi, attiecīgā gadījumā ņemot vērā valstu kompetenci, tiesību sistēmas un institucionālo kontekstu, ir pietiekami specifiski, lai dalībvalstis varētu veikt konkrētus un īstenojamus turpmākos pasākumus.
- Sagatavojot ieteikumus, Komisija ir pievēršusi lielu uzmanību konsekvencei un sinerģijai ar citiem procesiem, piemēram, ar Eiropas pusgadu, Tiesiskuma regulu un nacionālajiem atveseļošanas un noturības plāniem¹³.
- Turpmākajos ziņojumos par tiesiskumu tiks integrēti pasākumi, kas veikti saistībā ar sniegtajiem ieteikumiem.

Ziņojums ir sagatavots ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm, un tā pamatā ir dažādi atsevišķu valstu, starptautiski un citi avoti¹⁴. Visas dalībvalstis tika aicinātas piedalīties procesā, sniedzot rakstisku ieguldījumu¹⁵, un piedalīties īpašos valstu apmeklējumos, kas notika no 2022. gada marta līdz aprīlim¹⁶. Mērķtiecīga apspriešanās ar ieinteresētajām personām arī sniedza vērtīgu horizontālu un konkrētām valstīm specifisku informāciju¹⁷. Eiropas Padome sniedza arī pārskatu par nesenajiem atzinumiem un ziņojumiem par ES dalībvalstīm¹⁸. Pirms šā ziņojuma pieņemšanas dalībvalstīm tika dota iespēja sniegt savas valsts sadaļas faktoloģiskus atjauninājumus.

2.1. Tiesu sistēmas

Neatkarība, kvalitāte un efektivitāte ir efektīvas tiesu sistēmas būtiski parametri. Efektīvas tiesu sistēmas ir ļoti svarīgas ES tiesību aktu piemērošanai un izpildei un tiesiskuma

¹² Ieteikumi neskar procedūras, ko Komisija var ierosināt saskaņā ar citiem juridiskiem instrumentiem, piemēram, pārkāpuma procedūrām vai Tiesiskuma regulu.

¹³ Attiecīgā gadījumā pirms ieteikumiem ir izklāstītas Komisijas nostājas, kas šajos procesos noteiktas attiecībā uz konkrēto dalībvalsti.

¹⁴ Gada ziņojuma par tiesiskumu avoti jo īpaši ietver no dalībvalstīm saņemto rakstisko informāciju, mērķtiecīgas apspriešanās ar ieinteresētajām personām laikā saņemtos rakstiskos komentārus un informāciju, ko sniegušas starptautiskās organizācijas vai kas saņemta no valstu iestādēm un ieinteresētajām personām valstu apmeklējumu laikā. Informācijas avoti ir Komisijas novērtējuma pamatā un paši par sevi neatspoguļo Komisijas nostāju.

¹⁵ [2022. gada ziņojums par tiesiskumu — dalībvalstu sniegtā informācija.](#)

¹⁶ Informācija par valstu apmeklējumiem ir atrodama valstu sadaļās. Šajos valstu apmeklējumos Komisija apspriedās ar dalībvalstu valsts iestādēm, tostarp tiesu un neatkarīgām iestādēm, tiesībsardzības iestādēm, kā arī ieinteresētajām personām, piemēram, žurnālistu asociācijām un pilsonisko sabiedrību.

¹⁷ Šī apspriešanās notika no 2021. gada decembra līdz 2022. gada janvārim. [2022. gada ziņojums par tiesiskumu — mērķtiecīga apspriešanās ar ieinteresētajām personām.](#)

¹⁸ [2022. gada ziņojums par tiesiskumu — Eiropas Padomes ieguldījums.](#)

uzturēšanai. Tiesu neatkarībai ir būtiska nozīme, nodrošinot tiesvedības taisnīgumu. Tā ir prasība, kas izriet no efektīvas tiesību aizsardzības tiesā principa, kas minēts Līguma par Eiropas Savienību (LES) 19. pantā, un no tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, kas nostiprinātas ES Pamattiesību hartas 47. pantā¹⁹. Tiesnešu un tiesu neatkarība garantē to, ka tiek aizsargātas no ES tiesību aktiem izrietošās personu tiesības un LES 2. pantā noteiktās dalībvalstīm kopīgās vērtības, it īpaši tiesiskuma vērtība²⁰. Reformējot savas tiesu sistēmas, dalībvalstīm ir pilnībā jāievēro prasības, kas noteiktas ES tiesību aktos un EST judikatūrā²¹.

Priekšstats par tiesu iestāžu neatkarība visā ES

Saskaņā ar 2022. gada ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā un 2022. gadā veiktajām Eiroparometra aptaujām uzņēmumu priekšstats par neatkarību salīdzinājumā ar 2021. gadu ir uzlabojies aptuveni divās trešdaļās dalībvalstu²². Tomēr, kā liecināja plašā sabiedrībā veiktās aptaujas, vairāk nekā pusē no visām dalībvalstīm tiek uzskatīts, ka tiesu iestāžu neatkarība ir samazinājusies. Relatīvā uztvere starp dalībvalstīm ir maz mainījies. Somijā, Dānijā, Austrijā, Luksemburgā, Nīderlandē un Vācijā sabiedrības priekšstats par tiesu iestāžu neatkarības līmeni joprojām ir izteikti pozitīvs (virs 75 %), savukārt Slovēnijā, Polijā un Horvātijā tas joprojām ir ļoti negatīvs (zem 30 %).

Tiesu iestāžu padomju un tiesu varas amatpersonu iecelšanas procedūras kā galvenie tiesu iestāžu neatkarības aizsardzības pasākumi

Tiesu iestāžu padomes var būt īpaši svarīgas tiesu neatkarības garantijas, kā atzīts EST judikatūrā²³. Tās var darboties kā buferis starp tiesu iestādēm un citiem varas atzariem tādos jautājumos kā tiesnešu vai mīrtiesnešu iecelšana un karjera, kā arī viņu loma tiesu sistēmas pārvaldībā. Eiropas Padomē ir izstrādāti svarīgi Eiropas standarti par to, kā būtu jāizveido tiesu iestāžu padomes, lai vislabāk aizsargātu to neatkarību, tostarp attiecībā uz to sastāvu²⁴. Tiesu iestāžu padomēm ir vajadzīgi arī atbilstoši resursi, lai efektīvi darbotos un īstenotu savas pilnvaras.

Vairākās dalībvalstīs tika uzsākti likumdošanas centieni, lai stiprinātu tiesu padomju neatkarību. [Luksemburgā](#) ir iesniegti tiesību aktu grozījumi, lai nākamās Tiesu iestāžu padomes sastāvu saskaņotu ar Eiropas standartiem. Tie precizētu Tiesu iestāžu padomes kompetenci attiecībā uz mīrtiesnešu karjeras vadību un ieviestu jaunu disciplināro režīmu. [Horvātijā](#) neseni grozījumi nostiprina abu padomju lomu tiesnešu un valsts prokuroru atlasē. [Itālijā](#) nesena tika pieņemts jauns likums, lai reformētu tiesu sistēmu, paredzot Augstās tiesu iestāžu padomes izveidi un darbību, tostarp veidu, kādā tiek ievēlēti tās locekļi. [Kipras](#) parlaments nesena balsoja par reformām saistībā ar Tiesu iestāžu padomes sastāvu. [Nīderlandē](#) ir paredzētas iespējamās izmaiņas Tiesu iestāžu padomes sastāvā un iecelšanā. [Zviedrijas](#) Izmeklēšanas komiteja, kurā pārstāvētas visas partijas, kopš 2020. gada izskata iespējas, kā stiprināt tiesu iestāžu neatkarību, un paredzams, ka tā savu ziņojumu iesniegs līdz 2023. gada februārim.

¹⁹ [ES Pamattiesību harta](#).

²⁰ EST 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā Komisija/Polija, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 44. un 58. punkts.

²¹ Atsauce uz galvenajiem spriedumiem, kas pieņemti kopš pēdējā ziņojuma, ir sniegta 4. iedaļā.

²² 2022. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 50. un 52. attēls.

²³ EST ir atzinusi, ka tiesu iestāžu padome var aizsargāt tiesu iestāžu neatkarību ar nosacījumu, ka šāda struktūra ir pietiekami neatkarīga no izpildvaras un likumdošanas varas un no struktūras, kurai tā iesniedz atzinumu. Sk., piemēram, 2021. gada 2. marta spriedumu lietā *AB u. c. (Augstākās tiesas tiesnešu iecelšana — Pārsūdzība)*, C-824/18, 12.3–125. punktu un citēto judikatūru.

²⁴ Sk. jo īpaši Eiropas Padomes Ieteikumu CM/Rec(2010)12.

Norises saistībā ar valstu tiesu iestāžu padomēm ir svarīga diskusiju tēma vairākās dalībvalstīs. [Spānijā](#) joprojām pastāv bažas par kavēšanos ar Tiesu iestāžu padomes atjaunošanu un ir pausti jauni aicinājumi grozīt padomes locekļu iecelšanas sistēmu. [Bulgārijā](#) pieaug bažas saistībā ar Augstākās tiesu padomes darbību un nepieciešamību risināt tās sastāva jautājumus. [Irijā](#) ierosinātais Tiesu varas amatpersonu iecelšanas komisijas sastāvs rada zināmas bažas. [Slovākijā](#) pēc konstitucionālās reformas Tiesu padome ir uzņēmusies jaunus uzdevumus, bet joprojām pastāv bažas par tās locekļu atstādināšanas režīmu. [Portugālē](#) kopš 2004. gada nav pabeigta tiesiskā regulējuma izstrāde Augstajai administratīvo un nodokļu tiesu padomei, un ir veikti jauni pasākumi, lai risinātu jautājumus saistībā ar lietu sadali tiesās²⁵.

Citās dalībvalstīs ir neatrisinātas strukturālas vai sistēmiskas problēmas. [Polijā](#) joprojām nav novērstas nopietnas bažas par Valsts tiesu iestāžu padomes neatkarību, lai gan tās ir paustas vairākos EST un Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumos, apstiprinot bažas raisošo situāciju, ko Komisija konstatējusi saistībā ar LES 7. panta 1. punktā paredzēto procedūru. Šīs bažas ir atsoguļotas arī Eiropas pusgada ietvaros konkrētajai valstij adresētajā plašākā ieteikumā aizsargāt tiesu iestāžu neatkarību. [Ungārijā](#) Valsts tiesu padomei joprojām ir grūti līdzsvarot Valsts tiesu iestāžu biroja priekšsēdētāja pilnvaras attiecībā uz tiesu pārvaldību; joprojām nav izpildīts Eiropas pusgada ietvaros konkrētajai valstij adresētais ieteikums par tiesu iestāžu neatkarības aizsardzību; nav novērsts arī pamats bažām, kas paustas saistībā ar LES 7. panta 1. punkta procedūru²⁶.

Tiesnešu iecelšanas metode var būtiski ietekmēt tiesu iestāžu neatkarību un to, kā sabiedrība uztver neatkarību. EST ir noteikusi, ka, lai garantētu tiesu iestāžu neatkarību, būtiskajiem nosacījumiem un procesuālajiem noteikumiem, kas reglamentē tiesnešu iecelšanu amatā, ir jābūt pietiekamiem, lai novērstu pamatotas šaubas par attiecīgo tiesnešu nepakļaušanos ārējiem faktoriem un par viņu kā tiesnešu neitralitāti²⁷.

Kopš pēdējā ziņojuma dažas dalībvalstis ir sākušas uzlabot tiesu varas amatpersonu iecelšanas procedūras. [Irijā](#) jaunais likumprojekts par tiesu varas amatpersonu iecelšanu ierobežo valdības rīcības brīvību šajā procedūrā. [Horvātijā](#) tika pabeigts Augstākās tiesas priekšsēdētāja iecelšanas process, un atlases procedūru reglamentējošā procedūra tika grozīta tā, lai novērstu iespējamu strupceļa situāciju nākotnē. [Čehijas](#) grozīto tiesību aktu mērķis ir izveidot pārredzamu un vienotu sistēmu tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju pieņemšanai darbā un atlasei. [Kipras](#) parlaments nesēn balsoja par reformu attiecībā uz jaunās ierosinātās Augstākās konstitucionālās tiesas un Augstās tiesas tiesnešu un priekšsēdētāju iecelšanas procedūrām. [Nīderlandē](#) tiek apsvērtas vairākas izmaiņas, lai vēl vairāk stiprinātu tiesu iestāžu neatkarību, tostarp attiecībā uz Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanu.

Citās dalībvalstīs, kas ir veikušas pasākumus, lai uzlabotu šīs procedūras, joprojām pastāv problēmas, jo īpaši attiecībā uz iecelšanu amatā augstākajās tiesās un tiesu priekšsēdētāju

²⁵ Ieteikumi attiecas uz BG, IE, ES, IT, CY, LU, PT, SK, SE.

²⁶ Ieteikumi attiecas uz HU.

²⁷ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 2. marta spriedumu lietā *AB u. c. (Augstākās tiesas tiesnešu iecelšana — Pārsūdzība)*, C-824/18, 117., 119., 123. punktu un citēto judikatūru. Neatkarīgu struktūru, piemēram, tiesu iestāžu padomju, piedalīšanās tiesu varas amatpersonu iecelšanas procesā principā var būt tāda, kas palīdz padarīt šo procesu objektīvāku, ar nosacījumu, ka šāda iestāde pati ir pietiekami neatkarīga no likumdošanas varas un izpildvaras (sk. 2021. gada 15. jūlija spriedumu lietā *Komisija/Polija*, C-791/19, 98.-108. punktu; 2021. gada 20. aprīļa spriedumu lietā *Repubblika/Il-Prim Ministru*, C-896/19, 66. punktu; 2021. gada 2. marta spriedumu lietā *AB u. c. (Augstākās tiesas tiesnešu iecelšana — Pārsūdzība)*, C-824/18, 66., 124. un 125. punktu; un 2019. gada 19. novembra spriedumu apvienotajās lietās *AK un citi* C-585/18, C-624/18 un C-625/18, 137. un 138. punktu).

amatiem. Lai arī [Maltā](#) ir veikti pasākumi, lai depolitizētu galvenā tiesneša iecelšanu, tiesu iestādes joprojām šajā procesā nav iesaistītas. [Griekijā](#) joprojām pastāv bažas par iecelšanas procedūru tiesnešu un prokuroru augstākā līmeņa amatos, tostarp par tiesu iestāžu iesaistes trūkumu atlases procesā. [Austrijā](#) ir paziņots par Augstākās tiesas priekšsēdētāja un priekšsēdētāja vietnieka iecelšanas procedūras reformu, lai novērstu tiesu iestāžu iesaistes trūkumu procedūrā, taču joprojām pastāv bažas par tiesu iestāžu ierobežoto iesaisti tiesu priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku iecelšanā administratīvajās tiesās²⁸.

Svarīgs jautājums joprojām ir procedūras iecelšanai augsta līmeņa tiesu varas amatpersonu amatos. [Lietuvā](#) kopš 2019. gada septembra nav iecelts Augstākās tiesas priekšsēdētājs, jo likums neparedz attiecīgās atlases procedūras termiņus un piešķir Republikas prezidentam rīcības brīvību attiecībā uz Augstākās tiesas atlases procedūru laika grafiku. Tas, ka [Latvijā](#) Saeima noraidīja Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu, iezīmē domstarpības par iespējamu pārmērīgu politisko ietekmi. Attiecībā konkrētu [Polijas](#) Augstākās tiesas amatpersonu iecelšanu ir tikuši pieņemti svarīgi EST un Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi. [Ungārijas](#) gadījumā bažas jo īpaši ir saistītas ar iespēju pieņemt diskrecionārus lēmumus attiecībā uz tiesu varas amatpersonu iecelšanu un paaugstināšanu amatā, tostarp Augstākās tiesas priekšsēdētāja ievēlēšanu, lietu sadali un papildatlīdzību. [Bulgārijā](#) risku tiesu iestāžu neatkarībai rada regulāras konkurences trūkums tiesu varas amatpersonu iecelšanā augstākajos amatos apvienojumā ar situāciju, ka ir plaši izplatīta norīkojumu izmantošana²⁹.

Prokuratūras autonomija un neatkarība kā būtiski elementi krimināltiesību sistēmas labai darbībai

Lai gan ES nav vienota prokuratūras institucionālās struktūras modeļa, vienmēr ir nepieciešami institucionālie aizsardzības pasākumi, kas palīdz nodrošināt to, lai prokuratūra būtu pietiekami autonoma un spētu bez politiska spiediena veikt efektīvu un neitrālu izmeklēšanu un celt prasības tiesā. Tas ir būtiski ne tikai atsevišķu valstu un ES krimināltiesībām, bet arī daudziem citiem svarīgiem jautājumiem, piemēram, ES finanšu interešu aizsardzībai un cīņai pret nauda runu digitālajā vidē.

Vairākas dalībvalstis uzsāka reformas, lai stiprinātu savu prokuratūru neatkarību. [Austrijā](#) turpinās sagatavošanās darbs, lai reformētu prokuratūru ar mērķi stiprināt tās neatkarību. Ar sagatavošanā esošo reformu [Čehijā](#) tiktu noteikts ģenerālprokurora un citu galveno prokuroru amata pilnvaru termiņš un tiktu piemēroti skaidri nosacījumi viņu atstādināšanai no amata. [Bulgārijas](#) valdība saskaņā ar Atveseļošanas un noturības plānu ir apņēmusies izveidot efektīvu mehānismu ģenerālprokurora un viņa vietnieku pārskatbildībai un kriminālatbildībai, kā arī kriminālvajāšanas lēmumu nesākt izmeklēšanu pārskatīšanai tiesā. [Spānijā](#), tika pieņemti tiesību aktu grozījumi, kuru mērķis ir palielināt valdības un ģenerālprokurora attiecību pārredzamību; tomēr joprojām bažas rada ģenerālprokurora un valdības pilnvaru termiņa sakritība. [Slovākijas](#) Tieslietu ministrija gatavo grozījumu, lai ierobežotu ģenerālprokurora pilnvaras atcelt prokuratūras lēmumus atsevišķās lietās, pēc tam, kad tika paustas bažas par lēmumiem slēgt vairākas augsta līmeņa korupcijas lietas³⁰.

Tomēr dažās dalībvalstīs pastāv bažas par prokuratūru neatkarību un autonomiju. Attiecībā uz [Slovēniju](#) ir paustas bažas par to, kā iekšlietu ministra pilnvaras atsevišķos gadījumos dot

²⁸ Ieteikumi attiecas uz EL, CY, MT, AT.

²⁹ Ieteikumi attiecas uz BG, LV, LT, HU.

³⁰ Ieteikumi attiecas uz CZ, ES, AT, SK. Būtisks starpposma mērķis ir iekļauts BG atveseļošanas un noturības plānā.

norādījumus policijai ietekmē prokuroru neatkarīgo darbu. [Polijā](#) joprojām pastāv bažas par prokuratūras darbību, un tieslietu ministra un ģenerālprokurora amatu ieņem viena un tā pati persona. Polijas tiesas ir arī norādījušas uz bažām, ka prokuroru norīkošanas praksi var uzskatīt par pazemināšanas un diskriminācijas veidu. [Ungārijas](#) noteikumi par ģenerālprokurora atbrīvošanu no amata ir grozīti, savukārt *GRECO* ieteikums atcelt iespēju saglabāt ģenerālprokuroru amatā pēc viņa pilnvaru termiņa beigām joprojām ir palicis bez atbildes pasākumiem, un bažas rada pārskatatbildības trūkums par izmeklēšanas neuzsākšanu vai nebeigšanu.³¹

Disciplinārie regulējumi un tiesnešu un prokuroru pārskatatbildība

EST ir turpinājusi pilnveidot savu judikatūru par būtiskiem aizsardzības pasākumiem, lai nodrošinātu, ka disciplināro regulējumu nevar izmantot kā instrumentu tiesu nolēmumu politiskai kontrolei³². Šie aizsardzības pasākumi ietver skaidrus noteikumus, kuros definēta rīcība, kas kvalificējama kā disciplinārpārkāpums, un noteiktas piemērojamās sankcijas. Disciplinārlietas ir jāizskata, iesaistot neatkarīgu struktūru, un procedūrām ir pilnībā jāaizsargā Hartas 47. un 48. pantā paredzētās tiesības, jo īpaši tiesības uz aizstāvību. Visbeidzot, ir jābūt spēkā noteikumiem, kas nodrošina, ka disciplināro struktūru pieņemtos lēmumus var apstrīdēt tiesā³³.

Dažās dalībvalstīs notiek reformas, lai palielinātu tiesu neatkarības aizsardzības pasākumus disciplinārlietās. [Spānijā](#) tika izveidots jauns disciplinārais režīms prokuroriem. [Slovēnijā](#) pēc tiesu iestāžu iniciatīvas tiek gatavoti grozījumi, lai uzlabotu disciplināro regulējumu. [Beļģijā](#) ir ieviestas standarta veidlapas ziņošanai par disciplinārsodiem attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem, un 2022. gadā Augstajai tieslietu padomei jāsagatavo pirmais konsolidētais ziņojums par disciplinārajām procedūrām.

Citās dalībvalstīs joprojām pastāv bažas, ka disciplinārlietas varētu izmantot tiesu iestāžu neatkarības ierobežošanai. Savā atvēršanas un noturības plānā [Polija](#) apņēmas veikt disciplinārā režīma reformas attiecībā uz tiesnešiem, likvidēt Augstākās tiesas disciplinārlietu palātu un izveidot pārskatīšanas procedūras tiesnešiem, uz kuriem attiecas šīs palātas lēmumi³⁴. Plāna mērķis ir stiprināt dažus tiesu iestāžu neatkarības aspektus. Tikmēr, neraugoties uz Tiesas nolēmumiem, disciplinārlietu palāta turpināja lemt par lietām, kas attiecas uz tiesnešiem, tostarp atstādinot viņus no amata. [Rumānijā](#) bažas turpināja radīt disciplināro sankciju piemērošana un Tiesu inspekcijas loma, tomēr paredzams, ka pašlaik sagatavošanā esošie tiesību aktu projekti reformēs disciplināro režīmu. Aizsardzības pasākumi ir vajadzīgi arī citiem pārskatatbildības mehānismiem. [Horvātijā](#) bažas raisīja jauni tiesību akti, kas paredz periodiskas tiesnešu un valsts prokuroru drošības pārbaudes, ko veic Valsts drošības aģentūra. [Slovākijā](#) joprojām pastāv bažas par tiesnešu kriminālatbildības režīmu attiecībā uz “tiesību aktu ļaunprātīgu izmantošanu”. [Slovēnijas](#) noteikumi, kas reglamentē parlamentāro izmeklēšanu, nenodrošina tiesnešu un valsts prokuroru neatkarību³⁵.

³¹ Ieteikumi attiecas uz PL.

³² Tiesa šo principu ir atgādinājusi ļoti nesen lietās, kas attiecas uz Polijas Augstākās tiesas disciplināro palātu (2021. gada 15. jūlija spriedums lietā *Eiropas Komisija/Polijas Republika, C-791/19*) un Rumānijas Tiesu inspekciju (2021. gada 18. maija spriedums lietā *Asociația 'Forumul Judecătorilor din România' u.c. / Inspekția Judiciară u. c.*, apvienotās lietas C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 un C-397/19).

³³ EST 2018. gada 25. jūlija spriedums lietā C-216/18 PPU LM, 67. punkts.

³⁴ 2022. gada jūnijā tika pieņemtas vairākas izmaiņas tiesību aktos.

³⁵ Ieteikumi attiecas uz HR, PT, RO, SI, SK. Attiecībā uz PL tiesnešu disciplinārais režīms ir bijis pārkāpuma procedūras priekšmets. Valsts atvēršanas un noturības plānā ir iekļauts attiecīgs starpposma mērķis.

Investīcijas tiesu sistēmas kvalitātē un efektivitātē

Efektīvai tiesu sistēmai ir jātiek galā ar izskatāmo lietu apjomu un neizskatīto lietu uzkrāšanos un jāpieņem lēmumi bez nepamatotas kavēšanās. Lai gan starp dalībvalstīm un to iekšienē pastāv daudzas atšķirības atkarībā no tiesvedības veida (piemēram, civiltiesību un komercietiesību, krimināltiesību, administratīvo tiesību) un tiesu instancēm, pārmērīgi ilga tiesvedība un ievērojama neizskatīto lietu uzkrāšanās mazina iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos valsts tiesu sistēmai un korupcijas apkarošanas efektivitātei (sk. arī 2.2. iedaļu). Pienācīgi cilvēkresursi un finanšu resursi ir būtiski nosacījumi tiesu sistēmu kvalitātei un efektivitātei. Vairākas dalībvalstis to ir atzinušas, savos nacionālajos atvēršanās un noturības plānos piešķirot papildu resursus tiesu sistēmu noturības stiprināšanai un veicot investīcijas tieslietu digitalizācijā.

Investīcijas cilvēkresursos un finanšu resursos un tiesu sistēmas digitalizācijā ir būtiskas, lai risinātu plašākas efektivitātes problēmas, kas pastāv vairākās dalībvalstīs. [Horvātijā](#), [Kiprā](#), [Maltā](#) un [Portugālē](#) tiek īstenotas iniciatīvas, lai risinātu ieilgušas problēmas, kas saistītas ar tiesu sistēmas efektivitāti, tostarp attiecībā uz ilgu tiesvedību. [Itālijā](#) ir pieņemtas visaptverošas civiltiesību un krimināltiesību reformas, kuru mērķis ir uzlabot tiesu sistēmas kvalitāti un efektivitāti, tostarp situāciju saistībā ar neizskatīto lietu uzkrāšanos un tiesvedības ilgumu. [Griekijā](#) neseno tika pieņemti jauni tiesību akti par tiesu organizāciju un tiesnešu statusu, lai risinātu problēmas saistībā ar tiesu iestāžu darbības efektivitāti un kvalitāti. [Ungārijā](#) stājās spēkā jauns likums par finansiālu kompensāciju saistībā ar kavēšanos civilprocesā, paredzot kompensāciju gadījumā, ja ir pārkāptas pamattiesības uz civilprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. [Irijā](#) ir ierosināts likumprojekts, ar ko izveido kompensācijas shēmu tādiem gadījumiem, kad tiesvedība ir pārmērīgi ilga.

Tiesu sistēmas ilgtermiņa noturības nodrošināšanā ietilpst arī uzdevums nodrošināt tiesu iestāžu profesiju pievilcību, tostarp ar pienācīgu atalgojumu, un līdz minimumam samazināt tiesnešu, prokuroru un tiesu darbinieku amata vietu brīvo vakanču skaitu. [Beļģijā](#) tika pieliktas pūles, lai palielinātu tiesu sistēmai piešķirtos resursus. [Vācijā](#) tika paziņots par "Tiesiskuma pakta" darbības termiņa pagarināšanu, lai nodrošinātu papildu resursus tiesu iestādēm un digitalizācijai, bet ilgtermiņa problēmas joprojām pastāv attiecībā uz tiesnešu pieņemšanu darbā un algu līmeni. [Portugāles](#) un [Francijas](#) valdības veic pasākumus, lai novērstu tiesu sistēmas cilvēkresursu trūkumu, tomēr problēmas joprojām pastāv. [Slovēnijas](#) valdība, neapspriežoties ar tiesu iestādēm, samazināja iepriekš apstiprināto tiesu, Tiesu padomes un Valsts prokuratūras budžetu, un Tiesu padome uzsāka tiesnešu algu konstitucionālas pārskatīšanas procedūras. [Dānijā](#) ierobežotie tiesu sistēmas izdevumi procentos no IKP un nelielais tiesnešu skaits joprojām ir ilgtermiņa problēma, kas jo īpaši traucē nodrošināt efektīvu lietu izskatīšanu³⁶.

Daudzās dalībvalstīs turpinās iniciatīvas tiesu sistēmas digitalizācijas līmeņa uzlabošanai, bieži vien balstoties uz Covid-19 pandēmijas laikā gūto pieredzi. Ir svarīgi nodrošināt digitālo rīku efektivitāti praksē. [Beļģijā](#), [Bulgārijā](#) un [Maltā](#) joprojām pastāv problēmas, tomēr attiecīgajos ANP ir paredzēti uzlabojumi. [Itālijā](#) digitalizācija turpina virzīties uz priekšu civiltiesās, bet krimināltiesās un prokuratūrās joprojām pastāv problēmas. Starp dalībvalstīm, kurās tiek īstenoti projekti tiesu sistēmas digitalizācijas līmeņa uzlabošanai, ir [Zviedrija](#), [Nīderlande](#), [Latvija](#), [Portugāle](#), [Igaunija](#), [Dānija](#), [Austrija](#), [Rumānija](#), [Slovēnija](#), [Spānija](#) un [Somija](#)³⁷.

³⁶ Ieteikumi attiecas uz BE, DK, DE, FR, MT.

³⁷ Ieteikumi attiecas uz FR, IT, NL, FI.

Advokāti kā tiesiskumā balstītu tiesu sistēmu būtiski aktori

Advokātiem un viņu profesionālajām apvienībām ir būtiska nozīme tiesiskuma stiprināšanā un pamattiesību, tostarp tiesību uz taisnīgu tiesu, aizsardzības nodrošināšanā. Dažas dalībvalstis veica pasākumus, lai atvieglotu piekļuvi advokāta pakalpojumiem. [Latvijas](#) Augstākā tiesa apstiprināja, ka advokātu dalība tiesvedībā ir būtiska, lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu, un lēma par labu advokātu tiesībām piekļūt informācijai, lai pildītu savas funkcijas. [Luksemburgas](#) Tieslietu ministrija un Advokātu asociācija kopīgi izstrādāja tiesību aktus juridiskās palīdzības pieejamības uzlabošanai. [Lietuvā](#) tiek gatavota juridiskās palīdzības sistēmas reforma. [Īrijā](#) bažas joprojām rada augstās tiesvedības izmaksas un trūkumi juridiskās palīdzības sistēmā; turpinās darbs, lai risinātu šīs problēmas³⁸.

Būtisks elements brīvībā praktizēt juridiskās profesijas ir konfidencialitātes ievērošana attiecībā ar klientiem. Eiropas Padomes ieteikumos ir skaidri noteikts, ka jebkādiem izņēmumiem no slepenības principa ir jābūt saderīgiem ar tiesiskuma principiem. Attiecībā uz [Lietuvu](#) Eiropas Cilvēktiesību tiesā tiek izskatīti jautājumi par advokātu dienesta noslēpuma ievērošanu.

2.2. Korupcijas apkarošanas regulējums

Korupcija kaitē tiesiskumam un mazina iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos publiskajām iestādēm. Visaptverošai korupcijas apkarošanas pieejai jābalstās uz preventīvu un represīvu pasākumu apvienojumu. Lai to panāktu, ir vajadzīga stabila tiesiskā un institucionālā sistēma, pietiekama administratīvā un tiesu vara, kā arī politiskā griba panākt izpildi, tostarp efektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu. Attiecībā uz novēršanu uzticami un efektīvi profesionālās godprātības nodrošināšanas pasākumi ietver interešu konfliktu novēršanu un risināšanu, lobēšanas, aktīvu un interešu atklāšanas sistēmu pārredzamības nodrošināšanu, trauksmes cēlēju efektīvu aizsardzību, kā arī politisko partiju finansēšanas pārredzamību.

Korupcijas uztvere visā ES

Korupcijas uztveres indeksa (CPI) rezultāti³⁹ liecina, ka desmit dalībvalstis ir to divdesmit valstu vidū, kuras tiek uzskatītas par vismazāk korumpētām pasaulē, un vidējais ES rādītājs kopumā ir labs un ir uzlabojies salīdzinājumā ar pagājušo gadu⁴⁰. Dažas dalībvalstis ir uzlabojušas savu rezultātu salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, savukārt citu rezultāts joprojām ir ievērojami zemāks nekā pārējās ES dalībvalstis.

2022. gada Eirobarometra dati par korupciju⁴¹ liecina, ka korupcija joprojām rada nopietnas bažas ES iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Gandrīz septiņi no desmit eiropiešiem (68 %) uzskata, ka korupcija viņu valstī ir plaši izplatīta, un vairāk nekā četri no desmit eiropiešiem (41 %) uzskata, ka korupcijas līmenis viņu valstī ir palielinājies. Tomēr tikai 31 %

³⁸ Ieteikumi attiecas uz IE, LT, LU.

³⁹ „Transparency International“ ikgadējā publikācija: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

⁴⁰ Tāpat kā pērn sešu dalībvalstu (Dānija, Somija, Zviedrija, Nīderlande, Luksemburga un Vācija) rādītājs indeksā ir 80/100 vai virs tā, bet piecu citu dalībvalstu (Austrija, Igaunija, Beļģija, Īrija un Francija) rādītājs ir virs 72/100.

⁴¹ Eirobarometra speciālaptauja Nr. 523 “Korupcija” (2022. gads), un Eirobarometra zibensaptauja Nr. 507 “Uzņēmumu attieksme pret korupciju ES” (2022. gads). Eirobarometra dati par uzņēmumu attieksmi pret korupciju tiek atjaunināti katru otro gadu. Eirobarometra dati attiecībā uz korupcijas uztveri un iedzīvotāju un uzņēmumu pieredzi, kas ziņoti pagājušajā gadā, tiek atjaunināti ik pēc diviem gadiem. Iepriekšējie datu kopumi ir Eirobarometra speciālaptauja Nr. 502. (2020. gads) un Eirobarometra zibensaptauja Nr. 482. (2019. gads).

respondentu uzskata, ka viņu valdības centieni apkarot korupciju ir efektīvi. Turklāt vairāk nekā seši no desmit Eiropas uzņēmumiem (63 %) uzskata, ka korupcijas problēma viņu valstī ir plaši izplatīta, un vairākums uzņēmumu (51 %) uzskata, ka ir maz ticams, ka viņu valstī korumpētās personas vai uzņēmumus pieķers vai par viņiem ziņos policijai vai prokuroriem.

Valstu pretkorupcijas stratēģijas un to īstenošana

Saskaņā ar starptautiskajām tiesībām dalībvalstīm ir pienākums uzturēt efektīvu un koordinētu pretkorupcijas politiku⁴². Visizplatītākais veids, kā to veicināt, ir izstrādāt un īstenot valsts pretkorupcijas stratēģiju⁴³. Lai gan šādu stratēģiju ieviešana pati par sevi nav prasība, tās ir svarīgas politisko saistību īstenošanai konkrētās darbībās, lai nodrošinātu, ka likumdošanas vai institucionālās nepilnības tiek novērstas saskaņotā, visaptverošā un koordinētā veidā, un lai korupcijas apkarošanas centienus pielāgotu mainīgajai situācijai⁴⁴. Gandrīz visās dalībvalstīs pašlaik ir ieviestas valsts pretkorupcijas stratēģijas, kuras tās regulāri izvērtē un pārskata. Kopš 2021. jūlija [Horvātija](#), [Rumānija](#), [Griekija](#), [Lietuva](#) un [Malta](#) ir pārskatījušas vai pieņēmušas stratēģijas un saistītos rīcības plānus, un [Vācija](#), [Čehija](#), [Itālija](#) un [Latvija](#) patlaban pārskata savas stratēģijas. Īstenošanas procesa rezultātā dažās dalībvalstīs ir iesniegti svarīgu reformu priekšlikumi. [Portugālē](#) ir pieņemts tiesību aktu kopums, kuru mērķis ir apkarot un novērst korupciju gan publiskajā, gan privātajā sektorā, un [Somijā](#) notiek krimināltiesību pretkorupcijas tiesību aktu pārskatīšana⁴⁵.

Iestāžu spēju un tiesiskā regulējuma stiprināšana korupcijas apkarošanai

Dalībvalstīs ir spēkā plašs tiesību aktu kopums, kas nodrošina to krimināltiesību sistēmai instrumentus korupcijas apkarošanai. Vairākās dalībvalstīs turpinājās centieni novērst tiesību aktu nepilnības un saskaņot esošās sistēmas ar starptautiskajiem pretkorupcijas standartiem⁴⁶ un ES tiesību aktiem⁴⁷. [Polija](#) palielināja kriminālsodus par korupciju sabiedriskajā dzīvē, un [Griekija](#) noteica stingrāku aktīvas un pasīvas kukuļošanas definīciju. Citās dalībvalstīs tiek apspriestas reformas materiālo vai procesuālo krimināltiesību jomā. [Somija](#) plāno noteikt kriminālatbildību par tirdzniecību ar ietekmi, savukārt [Slovākijas](#) mērķis ir paplašināt kukuļošanas definīciju valsts tiesību aktos. [Vācija](#) apņēmas pastiprināt kriminālsodus par parlamenta deputātu veiktu kukuļošanu. Citās dalībvalstīs joprojām pastāv konkrētas tiesību aktu nepilnības. [Zviedrijā](#) nepilnības ārvalstu amatpersonu kukuļošanas juridiskajā definīcijā

⁴² Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija (*UNCAC*) uzliek dalībvalstīm pienākumu saskaņā ar savu tiesību sistēmu pamatprincipiem izstrādāt un īstenot vai uzturēt efektīvu, koordinētu pretkorupcijas politiku, kas veicina sabiedrības līdzdalību un atspoguļo tiesiskuma, sabiedrisko lietu un publiskā īpašuma pareizas pārvaldības, profesionālās godprātības, pārredzamības un pārskatatbildības principus. Visas dalībvalstis un ES ir konvencijas puses.

⁴³ Sk. arī [Kualalumpurā pazinojumu par pretkorupcijas stratēģijām](#).

⁴⁴ Kā minēts arī iepriekšējā gada ziņojumā, nepārprotami un izmērāmi mērķi, atbilstoši resursi, mērķtiecīgs atbalsts īstenošanai un tās uzraudzība, regulāri novērtējumi un skaidri noteikti specializēto iestāžu pienākumi, kā arī pilnīga attiecīgo ieinteresēto personu iesaiste ir svarīgi elementi, lai šādas stratēģijas varētu faktiski īstenot un panākt reālus rezultātus (COM(2021) 700 final, 11. lpp.).

⁴⁵ Ieteikumi attiecas uz LV, LT, PT, SI, FI.

⁴⁶ Galvenokārt Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija un tās Civiltiesību pretkorupcijas konvencija; ESAO Konvencija par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos un Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija.

⁴⁷ ES tiesību akti, kuriem ir būtiska ietekme uz korupcijas apkarošanas atvieglošanu, ietver noteikumus par kriminālatbildības noteikšanu par korupciju, aktīvu iesaldēšanu un konfiskāciju, ES finanšu interešu aizsardzību, trauksmes cēlēju aizsardzības standartus, pārskatītus noteikumus pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, jo īpaši izveidojot uzņēmumu faktisko īpašnieku reģistrus, un turpmākus pasākumus, lai palīdzētu apmainīties ar finanšu informāciju un paātrinātu finanšu izmeklēšanu.

ir iemesls tam, ka tikai ierobežotā skaitā gadījumu notiek kriminālvajāšana un tiek pieņemti galīgie spriedumi⁴⁸.

Korupcijas apkarošana ir atkarīga gan no stabila pretkorupcijas tiesiskā regulējuma, gan no tā efektīvas īstenošanas nodrošināšanas. Tiesībaizsardzības, kriminālvajāšanas iestāžu un tiesu iestāžu spēja panākt pretkorupcijas krimināltiesību noteikumu izpildi ir būtiska, lai efektīvi apkarotu korupciju. Tas ir atkarīgs no atbildīgo struktūru kompetences un autonomijas, kā arī no to specializācijas, analītiskajām spējām un resursiem. Svarīga ir arī piekļuve attiecīgajai informācijai un reģistru savstarpēja savienotība, lai šīs iestādes varētu veikt kompleksas finanšu izmeklēšanas. Sekmīga pretkorupcijas izmeklēšana un kriminālvajāšana ir atkarīga arī no efektīvas sadarbības starp tiesībaizsardzības iestādēm un citām aģentūrām, piemēram, finanšu ziņu vākšanas vienībām, kā arī nodokļu, revīzijas un konkurences iestādēm.

Dažās dalībvalstīs ir notikušas vai tiek apsvērtas strukturālas un organizatoriskas izmaiņas, lai palielinātu korupcijas apkarošanas iestāžu spējas. [Dānijā](#) tika izveidota jauna valsts izmeklēšanas vienība, lai uzlabotu pieeju smagu noziegumu lietām, tostarp kompleksām korupcijas lietām. [Bulgārijā](#) ir paredzētas reformas, lai pārstrukturētu Korupcijas apkarošanas komisiju, savukārt specializētās tiesu iestādes ir likvidētas. Tajā pašā laikā šādās reformās par prioritāti jānosaka efektīva korupcijas izmeklēšana, jo īpaši attiecībā uz augsta līmeņa korupcijas lietām⁴⁹.

Daudzas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai palielinātu par korupcijas apkarošanu atbildīgo kriminālvajāšanas iestāžu spējas, piemēram, izmantojot papildu resursus ([Īrija](#), [Latvija](#)) vai nodrošinot papildu apmācību ([Igaunija](#), [Spānija](#)). Daudzās dalībvalstīs prokuratūras kā problēmu min resursu ierobežojumus, ko dažkārt saasina vēl citas nepilnības. [Rumānijā](#) amata stāža prasības tiek uzskatītas par šķērslī specializētu prokuroru pieņemšanai darbā. [Luksemburgā](#) un [Portugālē](#) resursu trūkums ir izraisījis kavēšanos lietu izskatīšanā. [Slovākijā](#) pastāv risks, ka – kā tiek apgalvots – politiski motivēti lēmumi sākt korupcijas izmeklēšanu var vājināt tiesībaizsardzības iestāžu sadarbību un korupcijas apkarošanas efektivitāti, kā arī mazināt sabiedrības uzticēšanos iestāžu godprātīgai darbībai. [Slovēnijā](#) tika paustas šaubas par policijas darbības autonomiju korupcijas izmeklēšanā⁵⁰.

Šķēršļu, kas apdraud kriminālizmeklēšanu, kriminālvajāšanu un atturošu sankciju piemērošanu korupcijai, likvidēšana

Procesuāli trūkumi var nopietni kavēt korupcijas lietu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu un mazināt korupcijas apkarošanas efektivitāti. Kā piemērus var minēt pārmērīgi apgrūtināšus vai neskaidrus noteikumus par imunitātes atcelšanu un īsus noilguma termiņus, kas var kavēt sarežģītu lietu pabeigšanu, jo īpaši apvienojumā ar citiem faktoriem, kas veicina tiesvedības ieilgšanu. Šādi šķēršļi var būt īpaši kaitējoši augsta līmeņa un kompleksu korupcijas lietu risināšanai un var radīt nesodāmības risku, laupot korupcijas apkarošanas centienu atturošo ietekmi.

Dažas dalībvalstis ievieša pasākumus, lai mazinātu šķēršļus efektīvai izmeklēšanai un kriminālvajāšanai. Ar jauniem pasākumiem [Portugālē](#) cenšas palielināt tiesu sistēmas efektivitāti korupcijas lietu izskatīšanā un paātrināt prokuratūras darbu, tostarp pagarinot

⁴⁸ Ieteikumi attiecas uz FI, SE.

⁴⁹ Ieteikumi attiecas uz BG.

⁵⁰ Ieteikumi attiecas uz CY, IT, FR, LU, RO, SI, SK.

noilguma termiņu attiecībā uz korupcijas nodarījumiem. [Lietuvā](#) tiesiskais regulējums tika mainīts, lai plašāk varētu izmantot digitālos rīkus⁵¹.

Pārmērīgi ilgs kriminālprocess korupcijas lietās var kavēt lietu savlaicīgu pabeigšanu, apgrūtinot galīgo spriedumu stabilu uzskaiti. Lai gan [Malta](#) ir palielinājusi resursus izmeklēšanai un kriminālvajāšanai kopumā, augsta līmeņa korupcijas lietu izmeklēšana joprojām notiek ilgi. Joprojām nav pietiekamu rezultātu galīgo spriedumu ziņā. Jautājums par kavēšanos augsta līmeņa korupcijas lietās ir ierosināts arī [Čehijā](#). [Spānijā](#) joprojām bažas rada korupcijas lietu izmeklēšanas un kriminālvajāšanas ilgums, jo īpaši attiecībā uz kompleksām augsta līmeņa korupcijas lietām⁵².

Dažās dalībvalstīs bažas raisa valdības locekļu imunitāte saistībā ar korupcijas nodarījumiem. [Horvātijā](#) nesen ir pieņēmusi grozījumus, lai atceltu valdības locekļu imunitāti korupcijas noziegumu gadījumā. [Polijā](#) pastāv bažas par to augstākā līmeņa vadītāju plašo imunitāti, kuri ir arī parlamenta deputāti, un par noteikumiem, kas paredz nesodāmību valsts amatpersonām, kuras izdara noziedzīgu nodarījumu, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli⁵³.

Dažas dalībvalstis turpina nostiprināt savus rezultātus augsta līmeņa korupcijas izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un sankcionēšanā⁵⁴. [Austrijā](#) augsta līmeņa politiskās korupcijas izmeklēšana tiek rūpīgi uzraudzīta, tostarp ar parlamentārās izmeklēšanas komitejas starpniecību. [Rumānijā](#) augsta līmeņa korupcijas izmeklēšanas un sankciju piemērošanas efektivitāte turpina uzlaboties, tostarp virzoties uz priekšu lietās, kuru izskatīšana ilgst jau gadiem procesuālu iemeslu dēļ. [Francijā](#) ir guvusi taustāmus rezultātus, turpinot risināt augsta līmeņa korupcijas lietas, neraugoties uz problēmām, kas saistītas ar ierobežotajiem resursiem, kā arī strukturālajām nepilnībām.

Citās dalībvalstīs vēl ir jāpanāk stabili rezultāti augsta līmeņa korupcijas lietu risināšanā, tostarp veicot efektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu un piemērojot atturošas sankcijas ar galīgiem notiesājošiem spriedumiem. [Bulgārijai](#) joprojām trūkst stabilu rezultātu attiecībā uz galīgiem notiesājošiem spriedumiem augsta līmeņa korupcijas lietās. [Griekijā](#) ir ticis uzsākts neliels skaits kriminālvajāšanu saistībā ar korupciju, bet vēl ir jāpanāk progress galīgo lēmumu pieņemšanā. [Ungārijā](#) ir sāktas dažas jaunas augsta līmeņa korupcijas lietas, tomēr nopietnas bažas joprojām rada tas, ka nav stabilu rezultātu attiecībā uz izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un galīgajiem spriedumiem saistībā ar apgalvojumiem par korupciju attiecībā uz augsta līmeņa amatpersonām un viņu tuvāko loku⁵⁵.

Korupcijas novēršanas un profesionālās godprātības regulējuma stiprināšana

Pārredzams un pārskatatbildību nodrošinošs pārvaldības un profesionālās godprātības regulējums ir būtisks, lai novērstu korupciju visos valsts pārvaldes un valdības līmeņos. Dalībvalstis pagājušajā gadā ir turpinājušas veikt pasākumus, lai stiprinātu korupcijas novēršanas un profesionālās godprātības regulējumu, tostarp atjauninātu ētikas standartus, labāk īstenotu vai pārskatītu noteikumus par aktīvu un interešu atklāšanu, nesaderību ar citām

⁵¹ Saistībā ar ANP.

⁵² Ieteikumi attiecas uz CZ, ES, MT. Horvātijas atveseļošanas un noturības plānā ir iekļauts arī starpposma mērķis attiecībā uz neizskatīto lietu skaita un tiesvedības ilguma samazināšanu.

⁵³ Ieteikumi attiecas uz PL.

⁵⁴ Kā norādīts 2020. gada ziņojumā par tiesiskumu, tas, ka par visām dalībvalstīm nav vienotas, atjauninātas un konsolidētas statistikas, apgrūtinā koruptīvu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas un kriminālvajāšanas rezultātu izmērīšanu un salīdzināšanu. Novērtējuma pamatā ir dalībvalstu sniegtie dati.

⁵⁵ Ieteikumi attiecas uz BG, EL, HU.

darbībām un interešu konfliktiem, stiprinātu iekšējās kontroles mehānismus un regulētu lobēšanu un amatu maiņu starp valsts un privātām funkcijām (virpuļdurvju efektu).

Profesionālās godprātības veicināšana sabiedriskajā dzīvē un interešu konfliktu novēršana

Interešu konflikti rodas, ja valsts amatpersonai ir privātas vai profesionālas intereses, kas varētu traucēt viņas pienākumu neatkarīgu un objektīvu izpildi⁵⁶. Lai novērstu šādus interešu konfliktus, lielākajā daļā dalībvalstu ir ieviesti pasākumi, kas aptver plašu vēlētu un ieceltu valsts amatpersonu loku. Problēmas ir konstatētas vairākās dalībvalstīs, un dažas dalībvalstis veic pasākumus savu sistēmu stiprināšanai. [Spānijas](#) Interešu konfliktu birojs ir pastiprinājis savu lomu, sniedzot norādījumus par ētiku un apmācību valsts amatpersonām. [Slovākijā](#) turpinās diskusijas par to, lai izveidotu Sabiedrības interešu aizsardzības biroju, kas pārraudzītu, kā tiek īstenoti jauni noteikumi par interešu konfliktu. [Maltā](#) tika atjaunināti profesionālās godprātības noteikumi valsts pārvaldē, tostarp policijā. [Nīderlandē](#) turpinās darbs saistībā ar policijas profesionālās godprātības regulējumu un tiek izveidotas jaunas struktūras. [Rumānijā](#) pastiprināta koncentrēšanās uz profesionālo godprātību tiesībaizsardzības jomā ir devusi pozitīvus rezultātus. [Bulgārijā](#) ir turpinājusi īstenot pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot profesionālo godprātību konkrētos sektoros, tostarp policijas un tiesu iestāžu darbībā. [Irijā](#) gaidāmās tiesību aktu reformas mērķis ir stiprināt Komisiju amatpersonu pienākumu standartu jautājumos, lai tā varētu labāk panākt profesionālās godprātības regulējuma īstenošanu. [Igaunijā](#) pastāv pamatnostādnes par interešu konfliktiem, bet uz tām neattiecas efektīvs pārbaudes un izpildes mehānisms⁵⁷.

Uz augstākā līmeņa valdības amatpersonām un parlamenta deputātiem bieži attiecas īpaši profesionālās godprātības noteikumi. Lielākā daļa dalībvalstu ir ieviesušas rīcības kodeksus un noteikumus par interešu konfliktu un nesaderības ar citām darbībām novēršanu. Ir svarīgi, lai šo noteikumu praktiskā īstenošana tiktu regulāri pārbaudīta un novērtēta. [Luksemburgā](#) starp iepriekšējā gada pasākumiem ir stingrāki noteikumi par parlamenta deputātu ārpusparlamentāro darbu un aktivitātēm, piemēram, dalību uzņēmumu valdēs vai komitejās. [Francijas](#) Nacionālās asamblejas Ētikas komisija ir aktīvi sniegusi atzinumus un pārbaudījusi finanšu pārskatus, lai atklātu interešu konfliktus. Dažās dalībvalstīs ir konstatēti vai tiek veikti uzlabojumi. [Nīderlandē](#) tiek gatavots ministru un valsts sekretāru rīcības kodekss. [Somijā](#) gatavo tiesību aktus, lai stiprinātu noteikumus par interešu konfliktiem attiecīgi valsts amatpersonām un ministriem. [Beļģijai](#) trūkst plašas politikas profesionālās godprātības jomā attiecībā uz ministriem un viņu privātajiem birojiem, kā arī attiecībā uz parlamenta deputātiem, un pašreizējie rīcības kodeksi joprojām ir nepilnīgi. [Čehijai](#) nav ar parlamenta deputātu profesionālās godprātības regulējumu saistītu ētikas kodeksu. [Itālijas](#) parlamentā jau vairākus gadus tiek izskatīts priekšlikums attiecībā uz politisko amatpersonu, tostarp parlamentāriešu, interešu konfliktiem⁵⁸.

- Lobēšana un virpuļdurvju efekts

Lobēšana ir likumīga politiskās līdzdalības izpausme⁵⁹. Tomēr ir jāpastāv arī stingrām prasībām par pārredzamību un profesionālo godprātību, lai nodrošinātu atbildību un iekļautību lēmumu pieņemšanā⁶⁰ (sk. arī 2.4. iedaļu). Dažas dalībvalstis ir pārskatījušas savas sistēmas, lai nodrošinātu lielāku pārredzamību, savukārt citās joprojām trūkst

⁵⁶ Eiropas Padomes Ieteikums Rec(2000)10 par valsts amatpersonu rīcības kodeksiem.

⁵⁷ Ieteikumi attiecas uz BG, EE, IE, SK.

⁵⁸ Ieteikumi attiecas uz BE, CZ, NL.

⁵⁹ ESAO (2021), *Lobbying in the 21st century* ("Lobēšana 21. gadsimtā").

⁶⁰ ESAO (2010), Padomes ieteikums par lobēšanas pārredzamības un profesionālās godprātības principiem; Eiropas Padomes lobēšanas pārredzamības standarti, Ieteikums CM/Rec(2017)2.

noteikumu vai arī tos vēl varētu uzlabot. [Kipra](#) pieņēma noteikumus par lobēšanu un publiski pieejamiem lobistu un sanāksmju reģistriem. [Vācijas](#) jaunais federālā līmeņa lobiju reģistrs stājās spēkā 2022. gadā, un ir paziņots par likumdošanas pēdas reģistra ieviešanu.

Citās dalībvalstīs ([Beļģijā](#), [Horvātijā](#), [Itālijā](#), [Spānijā](#) un [Latvijā](#)) notiek diskusijas par jauniem lobēšanas tiesību aktiem. [Igaunijā](#) pastāv pamatnostādnes par lobēšanu un ir notikušas diskusijas par likumdošanas pārredzamību un profesionālo godprātību attiecībā uz lobēšanu. [Austrijā](#) darba grupa, kas pirms vairāk nekā diviem gadiem tika pilnvarota ierosināt lobēšanas reformu, vēl nav spējusi panākt vienošanos. Attiecībā uz [Franciju](#) pastāv bažas par lobēšanas noteikumu konsekventu piemērošanu visu veidu lobēšanas dalībniekiem. Vairākās dalībvalstīs joprojām nav īpaša regulējuma par lobēšanu vai arī to vēl varētu uzlabot⁶¹.

Vēl viena joma, ko daudzās dalībvalstīs uzrauga sabiedrība, ir noteikumu par virpuļdurvju efektu regulēšana un izpilde. [Horvātijā](#) pagarināja nogaidīšanas periodu ierēdņu iecelšanai vadošos amatos attiecīgajos uzņēmumos no 12 līdz 18 mēnešiem. [Nīderlandes](#) valdība paziņoja par savu nodomu ieviest stingrākus pēcnodarbinātības ierobežojumus. Vairāku dalībvalstu noteikumos par virpuļdurvju efektu ir trūkumi vai nepilnības. [Vācijas](#) noteikumi par pēcnodarbinātības ierobežojumiem un nogaidīšanas periodiem joprojām ir sadrumstaloti un nekonekventi attiecībā uz dažādām funkcijām. [Zviedrijā](#) noteikumi par virpuļdurvju efektu attiecībā uz izpildvaras augstākajām amatpersonām kopumā ir ierobežoti tvēruma ziņā, un valdība ir sākusi pašreizējā regulējuma izvērtēšanu. [Dānijā](#) nav virpuļdurvju efekta jomas noteikumu attiecībā uz ministriem. [Čehijā](#) nogaidīšanas periodi, kas attiecas uz ierēdņiem un valdības locekļiem, joprojām ir noteikti ierobežotā mērā⁶².

- *Aktīvu un interešu atklāšana*

Valsts amatpersonu aktīvu un interešu deklarācijas palīdz palielināt publiskā sektora pārredzamību un pārskatatbildību, lai veicinātu profesionālo godprātību un novērstu korupciju. Katrā dalībvalstī ir ieviesti kādi noteikumi, lai nodrošinātu, ka uz publiskā sektora amatpersonu kategorijām attiecas aktīvu un interešu atklāšanas pienākumi. Tomēr tie atšķiras atklājamās informācijas tvēruma, pārredzamības un pieejamības ziņā, kā arī attiecībā uz pārbaudes un izpildes līmeni un efektivitāti.

Dažās dalībvalstīs reformu centieni virzās uz priekšu, tomēr joprojām ir problēmas, kas jārisina. [Portugālē](#) tika paplašināti un noteikti stingrāki politisko un augstāko amatpersonu aktīvu deklarēšanas pienākumi. Lai gan struktūra, kas atbild par uzraudzību un pārbaudēm, vēl nedarbojas, tiek veikti pasākumi, lai šo jautājumu risinātu. [Rumānijā](#) informācijas par aktīviem un interesēm elektroniska iesniegšana ir obligāta kopš 2022. gada janvāra, bet pastāv dažas problēmas attiecībā uz iesniegto datu efektīvu pārbaudīšanu. Lai gan [Griekijā](#) aktīvu deklarācijas iesniedz liels skaits amatpersonu, tikai neliela daļa no tām tiek pārbaudīta attiecībā uz to precizitāti. [Ungārijā](#) joprojām pastāv bažas par sistemātisku pārbaudīšanu trūkumu un aktīvu deklarāciju nepietiekamu pārraudzību. [Beļģijā](#) šādu deklarāciju pārbaude un pārredzamība joprojām rada bažas, jo aktīvu deklarāciju saturu var novērtēt tikai kriminālizmeklēšanas gaitā. [Austrijas](#) parlamenta deputātiem nav pienākuma atklāt informāciju par aktīviem, interesēm, parādiem un saistībām⁶³.

⁶¹ Ieteikumi attiecas uz BE, DK, DE, EE, IE, ES, FR, HR, IT, LV, LU, HU, NL, PL, RO, SK. Būtiski starpposma mērķi ir iekļauti arī CZ atveseļošanas un noturības plānā.

⁶² Ieteikumi attiecas uz BE, DK, DE, IE, NL, SE.

⁶³ Ieteikumi attiecas uz CZ, IE, EL, CY, HU, PL, AT, PT, SK. Būtiski starpposma mērķi ir iekļauti arī HR atveseļošanas un noturības plānā.

- Trauksmes cēlēju aizsardzība

Personu, kuras atklāj pārkāpumus, pamudināšanai un aizsardzībai ir būtiska nozīme korupcijas atklāšanā un novēršanā gan publiskajā, gan privātajā sektorā. Direktīvas (ES) 2019/1937 par trauksmes cēlēju aizsardzību⁶⁴ transponēšana ir rosinājusi vairākas dalībvalstis pieņemt tiesību aktus, savukārt daudzas dalībvalstis joprojām pārskata spēkā esošos valsts tiesību aktus vai ievieš jaunus noteikumus un racionalizē institucionālo vidi trauksmes cēlēju ziņojumu apstrādei.

Politisko partiju finansēšana

Politisko partiju finansēšana ir korupcijas ziņā būtiska riska joma, un vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas vai apsver pieņemt reformas pārredzamības un pārraudzības palielināšanai. [Polijas](#) noteikumi par politisko partiju finansēšanu ir tikuši pārskatīti, lai palielinātu pārredzamību. [Nīderlandē](#) turpinās diskusijas par politisko partiju aizsardzību pret ārvalstu iejaukšanos. [Igaunijā](#) ir sagatavošanā tiesību akta projekts, kura mērķis būtu palielināt Politisko partiju finansēšanas uzraudzības komitejas pilnvaras. [Austrijas](#) parlaments pašlaik pieņem reformas, lai risinātu ieilgušos jautājumus saistībā ar pašreizējo sistēmu, tostarp attiecībā uz Revīzijas palātas pilnvarām. [Dānija](#) ir noteikusi mērķi pārskatīt un grozīt politisko partiju finansēšanas sistēmu, tomēr tam nav paredzēts konkrēts grafiks. Problēmas pastāv arī citās dalībvalstīs, piemēram, [Itālijā](#), kur ziedojumu novirzīšana politiskajām partijām, izmantojot politiskos fondus, ir šķērslis pārskatatbildībai sabiedrības priekšā, jo nav vienota elektroniska reģistra⁶⁵.

Ieguldītāju pilsonības shēmas un ieguldītāju uzturēšanās atļaujas shēmas

Ieguldītāju pilsonības shēmas un ieguldītāju uzturēšanās atļaujas shēmas rada korupcijas riskus un bažas par drošību, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas⁶⁶. Komisija uzskata, ka ES pilsonības piešķiršana apmaiņā pret iepriekš noteiktiem maksājumiem vai ieguldījumiem bez patiesas saiknes ar attiecīgo dalībvalsti apdraud ES pilsonības būtību un ir pretrunā ES tiesību aktiem⁶⁷. Tāpēc Komisija aicināja dalībvalstis atcelt ieguldītāju pilsonības shēmas un veikt atbilstīgus pasākumus, lai novērstu riskus, ko rada ieguldītāju uzturēšanās atļaujas shēmas⁶⁸. [Bulgārija](#) 2022. gada martā atcēla savu ieguldītāju pilsonības shēmu. [Kipra](#) 2020. gada novembrī jau bija pārtraukusi pieņemt jaunus pieteikumus saskaņā ar savu shēmu, un tagad tā ir pārtraukusi arī izskatīt pieteikumus. [Malta](#) 2022. gada 2. martā apturēja savu shēmu attiecībā uz Krievijas un Baltkrievijas valstspiederīgajiem, bet shēma turpina darboties attiecībā uz citu valstu valstspiederīgajiem⁶⁹.

Pandēmijas ietekmes uz korupciju samazināšana

Ar Covid-19 saistīto korupcijas risku pieauguma tendence turpinās kopš 2020. gada, un riska jomas joprojām ietver Covid-19 vakcinācijas, testu vai pārslimošanas sertifikātu izdošanu un

⁶⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1937 par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem (OV L 305, 26.11.2019., 17. lpp.).

⁶⁵ Ieteikumi attiecas uz DK, IT, AT.

⁶⁶ Komisijas ziņojums "Ieguldītājiem paredzētas sistēmas pilsonības un uzturēšanās atļaujas iegūšanai Eiropas Savienībā", pieņemts 2019. gada 23. janvārī, COM(2019) 12 final.

⁶⁷ Komisija uzsāka pārkāpumu procedūras attiecībā uz Kipras un Maltas īstenotajām shēmām.

⁶⁸ 2022. gada 28. martā pieņemtais Ieteikums saistībā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā attiecībā uz ieguldītāju pilsonības shēmām un ieguldītāju uzturēšanās shēmām, C(2022) 2028. Shēmas uzturēšanās atļauju piešķiršanai saistībā ar ieguldījumiem izmanto kopumā 19 dalībvalstīs: Bulgārijā, Čehijā, Igaunijā, Īrijā, Grieķijā, Spānijā, Francijā, Horvātijā, Itālijā, Kiprā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē, Rumānijā un Slovākijā.

⁶⁹ Komisija ir turpinājusi pārkāpumu procedūru pret Maltu.

medicīnisko aizsardzības līdzekļu iegādi. Paātrināto un vienkāršoto iepirkuma procedūru plašākas izmantošanas rezultāts bieži vien bija līguma tieša piešķiršana vai iepirkuma procedūras bez konkurences. Lai atklātu un novērstu korupciju šādās procedūrās, dalībvalstis pastiprināja pārredzamību un uzraudzību. Atbildīgās iestādes vairākās dalībvalstīs veica mērķtiecīgas revīzijas ([Austrija](#), [Čehija](#), [Slovēnija](#) un [Portugāle](#)) vai uzraudzības darbības ([Lietuvā](#)). [Beļģijas](#) Revīzijas palāta izveidoja īpašu infopaneli, lai palielinātu pārredzamību attiecībā uz valdības atbalsta pasākumiem.

2.3. Mediju plurālisms un mediju brīvība

Neatkarīgi un brīvi mediji ir demokrātijas uzraugs. Brīva un plurālistiska mediju vide ir būtiska, lai aizsargātu tiesiskumu, liekot izpildvaras un citām iestādēm uzņemties atbildību. Politisks vai valsts spiediens vai kontrole pār medijiem apdraud gan runas un vārda brīvību, gan brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju. Mediju brīvību var apdraudēt arī interešu konflikti un ļoti koncentrēts tirgus, kurā dominē tikai daži dalībnieki. Eiropas Savienībā dalībvalstīm ir pozitīvs pienākums garantēt žurnālistiem labvēlīgu vidi, aizsargāt viņu drošību un veicināt mediju plurālismu un brīvību. Saistībā ar iepriekšējos ziņojumos par tiesiskumu šajā jomā konstatētajām problēmām nesē ir izstrādātas vairākas ES iniciatīvas, arī ieteikums par žurnālistu drošību un pasākumu kopums, lai vērstos pret ļaunprātīgu tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību.

Mediju plurālisma uzraudzības instrumenti

Mediju plurālisma uzraudzības instrumentā tiek vērtēti mediju brīvības un plurālisma riski visās dalībvalstīs, lielāko uzmanību pievēršot četrām jomām — mediju brīvības pamataizsardzība, tirgus plurālisms, politiskā neatkarība un mediju sociālais iekļaujošums⁷⁰. Jaunākie uzraudzības instrumenta (*MPM 2022*) rezultāti liecina, ka kopš 2021. gada šajās jomās nav notikušas būtiskas izmaiņas, lai gan konkrētos rādītājos minētajās vispārīgajās jomās ir vērojamas zināmas atšķirības. Rādītājs, kas attiecas uz žurnālista profesiju un tās aizsardzību, ir nedaudz pasliktinājies. Rādītājs, kas attiecas uz mediju īpašumtiesību pārredzamību, ir uzlabojies pēc tam, kad vairākas dalībvalstis ir īstenojušas ES tiesību aktus, kas reglamentē šo jautājumu. Attiecībā uz ziņu mediju koncentrāciju visā kontinentā joprojām pastāv ļoti augsts riska līmenis, ņemot vērā to, ka nav panākts progress attiecībā uz politisko neatkarību, kur saglabājas vidējs risks. Pirmo reizi ar mediju plurālisma uzraudzības instrumentu ir ieviests vispārējs dalībvalstu vērtējums – tās ir sagrupētas piecos riska līmeņos, kuros Bulgārija, Grieķija, Ungārija, Malta, Polija, Rumānija un Slovēnija tiek uzskatītas par augsta riska valstīm.

Mediju regulatoru neatkarīgas darbības stiprināšana

Valstu mediju regulatoriem ir svarīga loma mediju plurālisma atbalstīšanā. Lai to nodrošinātu, tiem jābūt funkcionāli un faktiski neatkarīgiem un ar pietiekamiem resursiem, un tiem ir jāīsteno savas pilnvaras objektīvi un pārredzami. Visās dalībvalstīs ir spēkā tiesību akti, kuros noteikta mediju regulatoru kompetence un neatkarība. Audiovizuālo mediju

⁷⁰ Mediju plurālisma uzraudzības instruments ir bijis nozīmīgs informācijas avots Komisijas ziņojumiem par tiesiskumu. Tas ir zinātnisks un holistisks rīks, kas dokumentē situāciju mediju regulējuma jomā, sīki izklāstot mediju plurālisma un brīvības apdraudējumus dalībvalstīs un dažās kandidātvalstīs. To līdzfinansē ES, un kopš 2013.–2014. gada to neatkarīgi un regulāri īsteno Mediju plurālisma un brīvības centrs. Komisija ir izmantojusi arī citus avotus, piemēram, organizācijas “Reportieri bez robežām” pasaules preses brīvības indeksu un Eiropas Padomes Žurnālistikas aizsardzības un žurnālistu drošības veicināšanas platformu, kā minēts valstu sadaļās.

pakalpojumu direktīvā (AVMPD)⁷¹, kas tika pārskatīta 2018. gadā, ir iekļauts saraksts ar prasībām — neatkarība no valdības, objektivitāte, pārredzamība, pārskatatbildība, resursi, iecelšana un atlaišana un pārsūdzības mehānismi, kas dalībvalstīm ir jānodrošina attiecībā uz savām mediju iestādēm. Kopš 2021. gada ziņojuma par tiesiskumu publicēšanas [Kipra](#), [Igaunija](#), [Francija](#), [Nīderlande](#), [Slovākija](#) un [Slovēnija](#) sekoja citu dalībvalstu piemēram un pieņēma noteikumus par mediju iestāžu neatkarības stiprināšanu un/vai iestāžu kompetenču paplašināšanu jaunās jomās. Reformas citās dalībvalstīs vēl nav pabeigtas.

Dažās dalībvalstīs, neraugoties uz tiesiskā regulējuma oficiālo atjaunināšanu, joprojām pastāv bažas par tā efektivitāti vai regulatoru funkcionālo neatkarību praksē. Dažas no šīm bažām ir saistītas ar iespējamu nepamatotu politisko ietekmi uz izvirzīšanas procesu vai regulatoru darbību, bet citas — ar nepietiekamiem resursiem. [Ungārijā](#), kur ir nodrošināts pietiekams finansējums un ieviests sīki izstrādāts tiesiskais regulējums mediju iestādes izveidei un darbībai, ir jāstiprina tās funkcionālā neatkarība. [Slovēnijā](#) joprojām pastāv jautājumi par to, vai jaunais tiesiskais regulējums nodrošinātu neatkarību no politiskas iejaukšanās, un ir grūtības pilnībā īstenot plašās kompetences ar pieejamajiem resursiem. [Spānijā](#) jaunie tiesību akti piešķir jaunas kompetences audiovizuālās mediju regulatoram, bet joprojām pastāv bažas par tā resursiem. [Rumānijā](#) joprojām pastāv bažas par Valsts audiovizuālās padomes darbību un budžetu, it īpaši ņemot vērā finansējumu, kas nepieciešams IT sistēmu uzlabošanai⁷².

Uzlabojumi un šķēršļi, kas saistīti ar mediju īpašumtiesību pārredzamību

Mediju īpašumtiesību pārredzamība ir tieši saistīta ar mediju brīvību un plurālismu, it īpaši, ja īpašumtiesības rada tiešu vai netiešu kontroli pār sniegto saturu vai būtisku ietekmi uz to. Informācija par īpašumtiesībām ļauj lietotājiem izdarīt labāk pamatotus secinājumus par saturu. Eiropas standarti⁷³ mudina dalībvalstis pieņemt īpašus pasākumus šajā jomā, kas ir paredzēti arī ES tiesību aktos⁷⁴. Kopš pēdējā ziņojuma [Horvātijā](#), [Kiprā](#), [Igaunijā](#), [Griekijā](#), [Polijā](#), [Portugālē](#) un [Spānijā](#) ir pieņemti jauni tiesību akti, lai uzlabotu mediju īpašumtiesību pārredzamību vai informācijas par mediju īpašumtiesību publisku pieejamību. [Bulgārijā](#) un [Slovākijā](#) tiek apsvērti likumi par mediju īpašumtiesību pārredzamības palielināšanu. [Lietuvā](#) ir veikti praktiski pasākumi, lai uzlabotu pārredzamību, un tika izveidota īpaša publiskās informācijas sagatavotāju un izplatītāju informācijas sistēma.

Dažās dalībvalstīs pastāv īpašas problēmas noteikumu īstenošanā. [Čehijā](#) 2021. gadā ieviestie noteikumi par mediju elementu faktisko īpašumtiesību pārredzamības uzlabošanu joprojām nav pilnībā īstenoti, un joprojām pastāv bažas saistībā ar īpašumtiesību un interešu konflikta pilnīgas pārredzamības trūkumu. Bažas par mediju īpašumtiesību pārredzamību joprojām pastāv [Nīderlandē](#) un [Francijā](#). [Slovēnijā](#) joprojām ir problēmas identificēt konkrētu mediju faktisko īpašumtiesību struktūru⁷⁵.

Mediju aizsardzība pret politisko spiedienu un ietekmi

Neaizsargātība un riski tiesiskumam palielinās, ja mediji ir pakļauti politiskam spiedienam un politiskai ietekmei, it īpaši no valsts sektora iestāžu un valdošo partiju puses, šādi apdraudot

⁷¹ Direktīva (ES) 2018/1808 (2018. gada 14. novembris).

⁷² Ieteikumi attiecas uz ES un HU.

⁷³ Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2018)11 dalībvalstīm par mediju plurālismu un mediju īpašumtiesību pārredzamību.

⁷⁴ 5. panta 2. punkts Direktīvā (ES) 2010/13/ES (2010. gada 10. marts), kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu (ES) 2018/1808 (2018. gada 14. novembris). Vispārīgi (ar nozari nesaistīti) pienākumi nodrošināt faktisko īpašumtiesību pārredzamību ir paredzēti arī Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvās (Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs) un Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs)).

⁷⁵ Ieteikumi attiecas uz CZ, FR.

mediju neatkarību. Par īpaši svarīgiem ir atzīti pārredzami un taisnīgi valsts reklāmas piešķiršanas noteikumi un aizsardzības pasākumi, lai novērstu sabiedrisko mediju politizāciju. Vēl viens veids, kā izdarīt politisko spiedienu, ir saistīts ar licencēšanu.

- *To risku mazināšana, kas saistīti ar pārredzamības un taisnīguma trūkumu valsts reklāmas piešķiršanā*

Valsts finansēta reklāma ietver valsts budžeta līdzekļu jebkādu izmantošanu visos līmeņos vai valsts kontrolētu uzņēmumu budžeta līdzekļu izmantošanu reklāmas un kampaņu vajadzībām. Ir svarīgi, lai piešķiršana būtu pārredzama un notiktu, pamatojoties uz taisnīgiem kritērijiem, tādējādi novēršot risku, ka valsts finansēta reklāma tiek izmantota kā politiskās ietekmes līdzeklis un ka līdzekļi tiek izmantoti konkrētu mediju atbalstam. Lai gan vairākās dalībvalstīs joprojām pastāv problēmas, norises dažās citās liecina, ka ir mēģināts novērst konkrētas bažas par valsts reklāmas pārredzamību. [Horvātijā](#) tika pieņemti atjaunināti noteikumi par valsts finansētas reklāmas pārredzamību, un pastāv iespējas to uzlabot. [Malta](#) un [Kipra](#) ir pieņēmusi nostādnes, iepriekš noteiktus standartus par valdības reklāmas un reklāmas materiālu izmaksām, kā arī reklāmas materiāliem par izpratnes veicināšanu un valdības preses un informācijas dienestu kampaņu reklamēšanu; nekas no šā gan vēl nav nostiprināts tiesību aktos. [Austrijā](#) valdība ir paziņojusi par pārdomu procesu, ņemot vērā bažas par lieliem izdevumiem valsts reklāmai, tās piešķiršanas taisnīgumu un pārredzamību un politisko ietekmi šajā procesā⁷⁶.

- *Sabiedrisko mediju neatkarības nodrošināšana*

Noteikumi par sabiedrisko mediju neatkarīgu pārvaldību un redakcionālo neatkarību ir būtiski, lai novērstu politisku iejaukšanos šajā svarīgajā mediju nozarē. Lai gan sabiedriskās apraides finansējums un raidorganizācijām piešķirtais finansējums šā sabiedriskā pakalpojuma izpildei joprojām ir katras dalībvalsts prerogātīva, ciktāl šāds finansējums nepamatoti neietekmē tirdzniecību un konkurenci ES⁷⁷, pastāv Eiropas standarti un pamatprincipi attiecībā uz neatkarību, tiesisko un politisko regulējumu, finansējumu, iecelšanu amatā, pārskatatbildību, pārvaldību, pārredzamību un atklātību⁷⁸. Visās dalībvalstīs pastāv likumdošanas un institucionālās sistēmas sabiedrisko mediju regulēšanai, un dažas no tām vēlas stiprināt savas sabiedriskās apraides neatkarību. [Bulgārijā](#) tiek apsvērta iespēja pārskatīt likumu, lai konkrētāk definētu uzdevumu sniegt sabiedriskos pakalpojumus un ar to saistīto finansējumu. [Rumānijā](#) tiek apspriesta likuma par sabiedrisko apraidi un radiosabiedrībām reforma, un tās mērķis ir nodrošināt neatkarīgāku un profesionālāku pārvaldību. [Luksemburgā](#) parlamentam ir iesniegts likumprojekts par sabiedrisko mediju neatkarības stiprināšanu. Dažās dalībvalstīs spēkā esošie noteikumi tomēr nav pietiekami garantējuši neatkarību. Bažas raisa pārvaldnieku un valdes locekļu iecelšanas un atcelšanas politizācijas risks [Čehijā](#), [Slovākijā](#) un [Kiprā](#), sabiedrisko mediju neatkarība un pārvaldība [Maltā](#) un faktiskās grūtības, ievērojot spēkā esošos noteikumus, attiecībā uz politiskās ietekmes ierobežošanu [Slovēnijā](#). [Polijā](#) joprojām pastāv bažas par sabiedrisko mediju neatkarību, arī par aizsardzības pasākumiem attiecībā uz iecelšanu vadošos amatos. [Griekijā](#), lai gan sabiedriskos medijus reglamentē stingrs tiesiskais regulējums, pastāv bažas par iespējamo politisko ietekmi uz valdes locekļu iecelšanu. [Ungārijā](#) sabiedriskie mediji darbojas sarežģītā institucionālā sistēmā, un pastāv bažas par redakcionālo neatkarību⁷⁹.

⁷⁶ Ieteikumi attiecas uz BG, HR, HU un AT.

⁷⁷ 29. protokols par sabiedriskās apraides sistēmu dalībvalstīs, kas pievienots Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par Eiropas Savienības darbību.

⁷⁸ [Eiropas Padomes Ieteikums CM/Rec\(2012\)1 par sabiedrisko mediju pārvaldību](#)

⁷⁹ Ieteikumi attiecas uz CZ, CY, HU, MT, PL, RO, SI, SK.

- *Politiskais spiediens un ietekme uz medijiem, ko rada licencēšanas ierobežojumi un lēmumi*

Lai gan Eiropas Cilvēktiesību konvencijā ir skaidri noteikts, ka tiesības uz izteiksmes brīvību neierobežo valstu tiesības noteikt radioraidījumu un televīzijas raidījumu licencēšanas sistēmu, šīs prerogatīvas īstenošanā ir jāņem vērā mediju klāsta daudzveidība un jābalstās uz objektīvām un pārredzamām procedūrām un kritērijiem. [Polijā](#) prezidents galu galā noteica veto tiesību akta grozījumu priekšlikumam, kura mērķis bija aizliegt apraides tiesības operatoriem, ko kontrolē ārpus EEZ reģistrētas personas. Tomēr divas televīzijas raidstacijas saskārās ar īpaši ilgu regulatora īstenošanu administratīvo procesu saistībā ar to licenču pagarināšanu⁸⁰.

Pieklūve informācijai ir svarīgs priekšnoteikums mediju, pilsoniskās sabiedrības un sabiedrības uzticēšanās iegūšanai

Tiesības piekļūt publiskā sektora iestāžu rīcībā esošajai informācijai ir būtiskas žurnālistiem, lai viņi varētu veikt savu darbu, kā arī pilsoniskajai sabiedrībai un iedzīvotājiem kopumā. Kopš pēdējā ziņojuma par tiesiskumu publicēšanas [Nīderlandē](#) ir stājušies spēkā jauni tiesību akti, kas nodrošina plašāku un ātrāku piekļuvi publiskai informācijai. [Somijā](#) tiek veikti pasākumi nolūkā reformēt Likumu par valdības darbības atklātību, lai paplašinātu konstitucionāli garantēto piekļuvi dokumentiem. [Spānijā](#) turpinās likumdošanas darbs, lai stiprinātu piekļuvi informācijai, reformējot likumu par valsts noslēpumu. [Dānijā](#) notiek politiskas diskusijas, lai apsvērtu iespēju atcelt dažus ierobežojumus attiecībā uz tiesībām piekļūt informācijai. Citās dalībvalstīs joprojām pastāv dažas praktiska vai juridiska rakstura bažas. [Beļģijā](#) nesēn pieņemtie tiesību akti, ar ko ievieš jaunus atteikuma iemeslus, un kavēšanās publisko dokumentu pieprasījumu apstrādē varētu ietekmēt tiesības piekļūt informācijai un publiskiem dokumentiem. [Lietuvā](#) pastāv bažas, ka iestāžu veiktā datu aizsardzības noteikumu interpretācija ir izraisījusi ierobežojumus žurnālistu piekļuvei informācijai. [Austrijā](#) joprojām pastāv problēmas saistībā ar visaptverošu un izpildāmu tiesiskā regulējuma trūkumu attiecībā uz piekļuvi dokumentiem un publiskai informācijai, un tiesību aktu projekti nav pavisam izstrādāti. [Maltā](#) žurnālisti joprojām saskaras ar šķēršļiem, pieprasot piekļuvi publiskā sektora iestāžu rīcībā esošai informācijai. Ungārijā “apdraudējuma stāvokļa” dēļ joprojām tika kavēta piekļuve publiskai informācijai⁸¹.

Draudi žurnālistu drošībai

Žurnālisti joprojām saskaras ar draudiem un šķēršļiem darbā, arī fiziskiem uzbrukumiem, par ko ziņots vairākās dalībvalstīs. Gan Eiropas Padomes Žurnālistikas aizsardzības un žurnālistu drošības veicināšanas platforma, gan Mediju brīvības kartēšanas platforma 2021. gadā konstatēja ievērojamu brīdinājumu skaita pieaugumu⁸², kas ietver arī tiešsaistes uzbrukumus skaita pieaugumu. Pārkāpumi ietvēra verbālu aizskaršanu, juridiskus draudus, fiziskus uzbrukumus, uzbrukumus īpašumam, uzskūdišanu, nomelnošanas kampaņas un cenzūru. Komisijas 2021. gada ieteikumā par žurnālistu drošību ir iekļauti pasākumi, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu efektīvu un objektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu par tiem, neatkarīgiem reaģēšanas un atbalsta mehānismiem, piekļuvi norises vietām un informācijai, drošību demonstrāciju laikā, apmācību un drošību tiešsaistē un digitālajām iespējām.

⁸⁰ Ieteikums attiecas uz PL. Attiecībā uz HU notiek pārkāpuma procedūra.

⁸¹ Ieteikumi attiecas uz BE, DK, DE, EE, ES, LT, LU, MT, AT, FI.

⁸² Eiropas Padomes platformā redzams, ka brīdinājumu skaits ir pieaudzis par 42 %, savukārt MBK platforma laikposmā no 2020. līdz 2021. gadam reģistrēja brīdinājumu pieaugumu ES dalībvalstīs par 72 %, un ievērojama daļa no 2021. gada brīdinājumiem bija saistīti ar aizskarošu izturēšanos tiešsaistē un uzbrukumiem ar Covid saistītu protestu laikā.

Dažas dalībvalstis ir veikušas vai pastiprinājušas spēkā esošos pasākumus, lai uzlabotu žurnālistu drošību. [Francijā](#) tiesību aktos ir atzīta žurnālistu loma demonstrācijās, un Iekšlietu ministrijas un preses sadarbības komiteja tagad nodrošina pastāvīgu dialogu par drošību protestos vai demonstrācijās. [Nīderlandē](#) valdība ir turpinājusi uzlabot, finansēt un pilnveidot “PersVeilig” platformu un veicināt ciešu sadarbību starp prokuroriem, policiju un mediju ieinteresētajām personām. [Vācijā](#) federālo zemju iestādes, Preses padome un citas mediju ieinteresētās personas pašlaik apspriež mediju un policijas rīcības pašreizējo principu atjaunināšanu, lai risinātu jautājumus, kas saistīti ar žurnālistu drošību protestu laikā. [Grieķijā](#) bieži ir ziņots par draudiem un fiziskiem uzbrukumiem, un valdība nesen ir vienojusies par saprašanās memorandu par žurnālistu aizsardzību. Citās dalībvalstīs būtu vajadzīgi apņēmīgāki centieni, lai risinātu situāciju. [Horvātijā](#) žurnālistu profesionālo vidi ietekmē verbāla agresija pret žurnālistiem, arī politiķiem. [Slovēnijā](#) arvien lielākas bažas rada naidīga vide, aizskaroša izturēšanās tiešsaistē pret žurnālistiem un draudi viņiem. [Slovākijā](#) ir atlikta ierosinātā tiesību akta pieņemšana par žurnālistu aizsardzību⁸³.

Turpinās kriminālprocesi saistībā ar Eiropas Savienībā nogalinātiem žurnālistiem. [Maltā](#) iespējama žurnālistes *Daphne Caruana Galizia* slepkavības plānotājs ir apsūdzēts par līdzdalību slepkavībā un noziedzīgā grupā, un notiek kriminālprocess. 2021. gada jūlijā tika publicēts atsevišķs ziņojums par slepkavības publisko izmeklēšanu, kurā konstatēts, ka valsts un tās struktūras nav pilnībā aizsargājušas žurnālistus no reāliem un tūlītējiem riskiem un nav rīkojušās, lai novērstu viņas slepkavību. Ziņojumā tika izstrādāts ieteikumu kopums attiecībā uz tiesiskumu, arī mediju vidi valstī. [Slovākijā](#) notiek tiesas process saistībā ar *Jan Kuciak* un viņa līgavas *Martina Kusnirova* nogalināšanu, savukārt [Nīderlandē](#) ir sācies tiesas process saistībā ar žurnālista *Peter R. de Vries* slepkavību. [Grieķijas](#) iestādes izmeklē žurnālista *Giorgios Karaivaz* slepkavību 2021. gada aprīlī.

Juridiski draudi un ļaunprātīga tiesvedība pret sabiedrības līdzdalību

Stratēģiska tiesvedība pret sabiedrības līdzdalību (*SLAPP*) ir īpašs vajāšanas veids, ko izmanto pret žurnālistiem un tiesību aizstāvjiem, kuri iesaistīti sabiedrības līdzdalībā sabiedrību interesējošos jautājumos. Šī parādība Eiropas Savienībā ir kļuvusi arvien izplatītāka. Ir vajadzīgi efektīvi aizsardzības pasākumi, lai nepieļautu, ka šāda aizskaršana apklusina žurnālistus un rada atturošu ietekmi uz mediju brīvību un vārda brīvību. Neslavas celšana ir viens no izplatītākajiem pamatojumiem, kādēļ pret žurnālistiem tiek vērsta *SLAPP*.

Lai novērstu *SLAPP* draudus, dažas dalībvalstis ir sākušas apspriest vai apsvērt iespēju ieviest procesuālās garantijas un/vai pašlaik pārskata savus tiesību aktus par neslavas celšanu. [Lietuvā](#) ir sagatavoti tiesību aktu grozījumi, lai varētu priekšlaicīgi izbeigt šādas lietas, kā arī pārskatīt kriminālatbildību par neslavas celšanu. [Īrijā](#) Tieslietu ministrija sāka pārskatīšanu, kuras rezultātā tika sagatavoti ieteikumi par jaunu mehānismu pret *SLAPP*, un tas atļautu priekšlaicīgu izbeigšanu. [Maltā](#) valdība ir ierosinājusi tiesību aktu grozījumus, lai reformētu konkrētus neslavas celšanas tiesību aktu procesuālos aspektus. Lai gan [Itālijā](#) cietumsodi par neslavas celšanu lielā mērā ir atcelti pēc nozīmīga Konstitucionālās tiesas sprieduma 2021. gadā, bažas rada pieaugošā *SLAPP* lietu izplatība un krimināllietu un civillietu par neslavas celšanu apvienojums. [Slovākijā](#) vēl nav veikti grozījumi, lai mīkstinātu sodu par neslavas celšanu. [Horvātijā](#) joprojām ir liels skaits ļaunprātīgas tiesvedības gadījumu, kas vērsti pret žurnālistiem, un tas apdraud mazāku, vietēju mediju un ārštata žurnālistu pastāvēšanu. Joprojām ir daudz gadījumu, kad politiķi vai valsts amatpersonas, arī tiesneši, vēršas pret žurnālistiem. [Polijā](#) ziņu mediju kopiena joprojām ir pakļauta draudiem, ko rada

⁸³ Ieteikumi attiecas uz EL, HR, SI un SK.

stratēģiska tiesvedība pret sabiedrības līdzdalību, kas, šķiet, ir vērsta galvenokārt pret žurnālistiem, kuri rūpīgi pārbauda valdības darbības⁸⁴.

2.4. Citi institucionāli jautājumi saistībā ar līdzsvara un atsvāra sistēmu

Institucionālais līdzsvars un atsvārs ir neatņemama tiesiskuma daļa demokrātijā. Tie veido savstarpējas kontroles sistēmu, kas nodrošina, ka vienas valsts iestādes īstenotās pilnvaras ir pakļautas citu iestāžu pārbaudei. Lai gan līdzsvara un atsvāra modelis dažādās dalībvalstīs var atšķirties atkarībā no to juridiskajām un konstitucionālajām tradīcijām, tām visām ir nepieciešams piemērot šādu sistēmu, lai nodrošinātu tiesiskuma un demokrātijas normu ievērošanu. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas un neatkarīgas iestādes, piemēram, līdztiesības iestādes, ombuds un valstu cilvēktiesību iestādes, ir līdzsvara un atsvāra sistēmas neatņemama daļa veselīgas demokrātijas pasaulē, un mēģinājumi ierobežot to darbības telpu var apdraudēt tiesiskumu.

Likumdošanas procesa kvalitāte un iekļautība

Ievērojot 2020. un 2021. gada ziņojumos par tiesiskumu novēroto tendenci, vairākas dalībvalstis ir turpinājušas uzlabot likumdošanas procesa kvalitāti. Ieinteresēto personu, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizāciju, līdzdalības uzlabošana var nākt par labu tiesību aktu kvalitātei, kā arī procesa pārredzamībai. [Bulgārijā](#) tika pieņemti jauni noteikumi par likumdošanas procesa uzlabošanu, savukārt [Spānijā](#) tiek īstenotas iniciatīvas, lai palielinātu sabiedrības līdzdalību politikas veidošanā. [Igaunijā](#) centieni ir vērsti uz jaunu digitālo platformu izveidi, lai sabiedrība varētu piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā. Valsts mēroga sabiedriskās apspriešanas prakse [Francijā](#) tika vēl vairāk pastiprināta un paplašināta, aptverot arī citas jomas, tostarp tiesu sistēmu. [Luksemburgā](#) ir iesniegts konstitūcijas pārskatīšanas projekts, kura mērķis ir ieviest tiesību aktu ierosināšanas iniciatīvu pilsoņiem.

Vairākās dalībvalstīs bažas joprojām rada tas, ka nav oficiāla satvāra apspriešanām ar ieinteresētajām personām vai tas netiek pietiekami piemērots praksē. [Kiprā](#) un [Maltā](#) nepastāv formāls sabiedrisko apspriešanu process, un politikas veidošanā tām ir ierobežota loma. [Griekijā](#) sabiedriskā apspriešana par tiesību aktu projektiem bieži tiek organizēta pārāk vēlu, lai pilsoniskās sabiedrības organizācijas varētu sniegt savu ieguldījumu un sabiedrība varētu ietekmēt tiesību aktu pieņemšanu. [Luksemburgā](#) un [Slovākijā](#) pastāv bažas par likumdošanas procesa vispārējo iekļaujošumu. [Latvijā](#) pastāv zināmas bažas par pilsoniskās sabiedrības organizāciju ierobežoto iesaistīšanos vietējā līmenī. Polija saskaņā ar savu atvēršanās un noturības plānu apņēmas pieņemt pasākumus, kas nodrošinātu labāku un stabilāku tiesisko regulējumu. [Ungārijā](#) sabiedriskās apspriešanas trūkums apvienojumā ar paātrinātu likumdošanas procesu ir vēl vairāk pavājinājis normatīvās vides kvalitāti. [Rumānijā](#) joprojām pastāv bažas par valdības ārkārtas rīkojumu regulāru izmantošanu, kā arī par sabiedrisko apspriešanu praktisko realitāti, it īpaši par efektīviem turpmākiem pasākumiem saistībā ar pilsoniskās sabiedrības iesniegtajiem priekšlikumiem⁸⁵.

Ārkārtas pasākumu izmantošanā un saistībā ar Covid-19 pandēmiju gūtā pieredze

Saskaroties ar problēmām, ko radīja Covid-19 pandēmijas atgriešanās 2021. gada rudenī un ziemā, dažas dalībvalstis turpināja piemērot ārkārtas stāvokli, savukārt lielākajā daļā dalībvalstu šādi režīmi un ar tiem saistītie pamattiesību ierobežojumi tika pakāpeniski atcelti. Vairākas dalībvalstis tagad izdara secinājumus no šīs pieredzes un dažos gadījumos atjaunina

⁸⁴ Ieteikumi attiecas uz IE, HR un IT.

⁸⁵ Ieteikumi attiecas uz EE, CY, LV, LU, PT un RO.

savu tiesisko regulējumu, lai uzlabotu sagatavotību turpmākām krīzēm. [Portugālē](#) un [Zviedrijā](#) īpašas struktūras izvērtē iespējas, kā ieviest pastāvīgu tiesisko regulējumu izņēmuma apstākļu pārvaldībai, līdzīgas pārdomas norisinās [Nīderlandē](#). [Dānijā](#) valdība pārskatīja 2021. gada februārī pieņemtā Epidēmijas likuma izmantošanu, un par to notika plaša apspriešanās ar ieinteresētajām personām. [Čehijā](#) Veselības ministrija veica pandēmijas pasākumu pieņemšanas procesa revīziju pēc tam, kad tiesas bija atceļušas vairākus no šiem pasākumiem. [Francijā](#) Valsts padome savu 2021. gada pētījumu veltīja ārkārtas stāvoklim un izteica priekšlikumus, kā to labāk definēt un organizēt situācijas pārvaldīšanu.

Ārkārtas pilnvaru izmantošana ir turpinājusies arī ārpus Covid-19 pandēmijas konteksta saistībā ar citām krīzēm. Saskaņā ar grozītajiem konstitucionālajiem noteikumiem [Ungārijā](#) izsludināja vēl vienu “apdraudējuma stāvokli” pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā. [Polijā](#) ieviesa ārkārtas stāvokli uz Polijas un Baltkrievijas robežas, tādējādi radot ieinteresēto personu bažas par atbilstību konstitūcijai un pamattiesību ierobežošanu. Arī [Lietuvā](#) izsludināja ārkārtas stāvokli, reaģējot uz Baltkrievijas īstenoto migrācijas instrumentalizāciju. Uzraudzības struktūru un žurnālistu darba ierobežojumi izraisīja kritiku un tika pakāpeniski atcelti.

Konstitucionālo tiesu loma līdzsvara un atsvara sistēmā

Konstitucionālajām tiesām ir būtiska loma līdzsvara un atsvara sistēmā, un tās ir turpinājušas pildīt šo lomu Covid-19 pandēmijas situācijā. Tā tas bija [Francijā](#), kur konstitucionālā tiesa definēja izpildvaras un likumdošanas pilnvaru robežas saistībā ar ārkārtas režīmu veselības jomā, un [Vācijā](#), [Spānijā](#) un [Itālijā](#), kur konstitucionālā tiesa veica konstitucionālo pārskatīšanu par ārkārtas pasākumiem, kas veikti Covid-19 pandēmijas apkarošanai.

Konstitucionālās tiesas veica kontroli arī citās svarīgās jomās, piemēram, saistībā ar vēlēšanām. [Portugālē](#) Konstitucionālā tiesa tika aicināta pārskatīt vēlēšanu aktus. Jaunais Parlamenta sasaukuma periods sākās pēc šīs pārskatīšanas un pēc vēlreizējas balsošanas. [Kiprā](#) notiek strukturētāks pārdomu process, un parlamentā joprojām tiek apspriesta Konstitucionālās tiesas izveide.

Citās dalībvalstīs daži konstitucionālo tiesu pieņemtie lēmumi ir raisījuši bažas par ES tiesību pārkāpumu. [Rumānijā](#) valdība ir skaidri apņēmusies ievērot ES tiesību pārkāpuma principu, taču joprojām pastāv bažas attiecībā uz to, ka Konstitucionālā tiesa apstrīd šo principu⁸⁶. Pēc tam, kad [Vācijā](#) tās valdība oficiāli apņēmas skaidri atzīt ES tiesību pārkāpumu, Komisija izbeidza pienākumu neizpildes procedūru attiecībā uz Vācijas Konstitucionālās tiesas spriedumu. [Polijā](#) Konstitucionālā tiesa ir skaidri apstrīdējusi ES tiesību pārkāpumu un atzinusi dažus ES Līgumu noteikumus par antikonstitucionāliem. Tā rezultātā Komisija sāka pārkāpuma procedūru pret [Poliju](#), kas joprojām turpinās⁸⁷.

⁸⁶ Divos spriedumos EST nosprieda, ka nevajadzētu liegt valstu tiesām, nebaudoties, ka tām tiks piemēroti disciplinārsodi, nepiemērot tādus Konstitucionālās tiesas nolēmumus, kuri ir pretrunā ES tiesībām (Tiesas 2021. gada 21. decembra spriedums *Euro Box Promotion u. c.*, apvienotās lietās C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 un C-840/19), un ka ES tiesību akti nepieļauj jebkādas valsts noteikumus vai praksi, kas ļauj saukt pie disciplināratbildības valsts tiesnešus par šādu nolēmumu nepildīšanu (Tiesas 2022. gada 22. februāra spriedums lietā C-430/21, RS, 87. punkts). Svarīgi ir tas, ka Rumānijas Augstākā kasācijas tiesa pieņēma vairākus spriedumus, ar kuriem atcēla Konstitucionālās tiesas judikatūru par tiesnešu iztiesāšanas sastāvu, lai izpildītu EST 2021. gada 21. decembra spriedumu, tādējādi dodot priekšroku ES tiesību pārkāpuma principam.

⁸⁷ Komisijas 2021. gada 22. decembra paziņojums presei IP/21/7070. Skatīt 3.2. iedaļu tālāk.

Valstu cilvēktiesību iestādes, ombudi, līdztiesības iestādes un Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu īstenošana

Valstu cilvēktiesību iestādēm (VCTI)⁸⁸, ombudiem, līdztiesības iestādēm un citām neatkarīgām iestādēm joprojām ir sava loma valsts līdzsvara un atsvara sistēmā. Dažās dalībvalstīs šādu iestāžu statuss ir vēl vairāk nostiprināts. 2022. gada janvārī [Zviedrijā](#) darbu sāka jaunizveidotā valsts cilvēktiesību iestāde. [Portugālē](#) Ombuda biroja iekšējā struktūra ir reformēta, lai labāk atspoguļotu tā pilnvaras, un [Latvijā](#) tika grozīti ombuda iecelšanas noteikumi. [Beļģijā](#) Federālais cilvēktiesību institūts pirmo darbības gadu laikā ir sniedzis daudzus atzinumus un ieteikumus. Neatkarīgu iestāžu konstatējumiem sekojošu pienācīgu turpmāko pasākumu nodrošināšana ir būtiska līdzsvara un atsvara sistēmas daļa⁸⁹.

Tomēr VCTI, ombudiem un līdztiesības iestādēm ir nepieciešamas strukturālas neatkarības garantijas, kā arī pietiekami resursi, lai efektīvi strādātu, un vairākas no tām joprojām saskaras ar grūtībām. [Polijā](#) jaunajam ombudam, kas tika iecelts 2021. gada jūlijā, joprojām ir būtiska nozīme tiesiskuma aizsardzībā, lai gan tā spēju rīkoties apgrūtinā ierobežoti resursi. [Lietuvā](#) pastāv bažas, ka parlamentāro ombudu birojam trūkst resursu, lai tas varētu pildīt savas pilnvaras, un jaunais tiesību akta projekts ir kritizēts par iespējamu negatīvu ietekmi uz tā darbu. [Ungārijā](#) joprojām pastāv bažas par pamattiesību komisāra neatkarību pēc Vienlīdzīgas attieksmes iestādes iekļaušanas komisāra birojā, un 2022. gada martā ANO VCTI globālās alianses Akreditācijas apakškomiteja saglabāja savu ieteikumu pazemināt Ungārijas valsts cilvēktiesību iestādes statusu līdz B statusam. [Horvātijā](#) pastāv problēmas attiecībā uz turpmākiem pasākumiem pēc ombuda ieteikumiem un šo pasākumu pārraudzību, un piekļuvi informācijai. Vairākas dalībvalstis līdz šim nav izveidojušas VCTI saskaņā ar ANO Parīzes principiem. [Itālijā](#), [Maltā](#) un [Rumānijā](#) šis process ir jau sācies, savukārt [Čehijā](#)⁹⁰ šādu plānu vēl nav.

Vadošu Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) spriedumu līdzšinējā īstenošana ir arī svarīgs tiesiskuma darbības valstī rādītājs. Tāpēc valstu sadaļās pirmo reizi ir iekļauti sistemātiski rādītāji par to, kā visas dalībvalstis īsteno vadošus ECT spriedumus⁹¹. Lai gan rezultāti dažādās dalībvalstīs atšķiras, kopumā aptuveni 40 % no pēdējos desmit gados pieņemtajiem vadošajiem ECT spriedumiem attiecībā uz ES dalībvalstīm nav īstenoti⁹².

Valsts līdzsvara un atsvara sistēma attiecībā uz spieģprogrammatūras izmantošanu

2021. gada jūlijā *Amnesty International* un pētniecisko žurnālistu grupa atklāja, ka vairākas valdības visā pasaulē ir izvietojušas īpaši uzmācīgu spieģprogrammatūru, kas pazīstama kā “Pegasus”. Eiropas Savienībā tās darbības mērķi bija žurnālisti, juristi, valstu politiķi un EP deputāti. Šis jautājums pēdējā gada laikā ir pakāpeniski kļuvis aktuāls⁹³: lai gan tas ir saistīts ar valstu drošību, ir vajadzīgas valstu līdzsvara un atsvara sistēmas, lai nodrošinātu, ka ir ieviesti aizsardzības pasākumi un tiek ievērotas pamattiesības. [Ungārijā](#) ir pabeigtas izmeklēšanas saistībā ar apgalvojumiem par *Pegasus* novērošanas programmatūras

⁸⁸ ANO Parīzes principos, kurus ANO Ģenerālā asambleja apstiprināja 1993. gadā (Rezolūcija A/RES/48/134), ir izklāstīti galvenie kritēriji, kas ir jāizpilda VCTI. VCTI periodiski akreditē Valsts cilvēktiesību iestāžu globālās alianses Akreditācijas apakškomiteja.

⁸⁹ Ieteikumi attiecas uz HR, NL un PL.

⁹⁰ Ieteikumi attiecas uz CZ, IT, LT, MT, PL, RO un SI.

⁹¹ ECT sprieduma izpildei nepieciešamo pasākumu pieņemšanu uzrauga Eiropas Padomes Ministru komiteja.

⁹² *European Implementation Network and Democracy Reporting International, Justice Denied and Justice Denied: Non-Implementation of European Courts Judgments and the Rule of Law.*

⁹³ Eiropas Parlaments izveidoja īpašu izmeklēšanas komiteju (“PEGA”), lai risinātu jautājumu par *Pegasus* novērošanas spieģprogrammatūras un citu līdzīgu tehnoloģiju izmantošanu ES.

izmantošanu pret juristiem un žurnālistiem, tomēr pastāv bažas, jo nav efektīvas tiesu uzraudzības attiecībā uz slepenu novērošanas pasākumu izmantošanu ārpus kriminālprocesa. [Polijā](#), neraugoties uz apgalvojumiem saistībā ar *Pegasus* un līdzvērtīgas novērošanas spieģprogrammatūras izmantošanu, prokuratūra izmeklēšanu neuzsāka. [Francijā](#) Parīzes prokuratūra ierosināja kriminālizmeklēšanu par iespējamu novērošanas spieģprogrammatūras izmantošanu, kas it īpaši vērsta pret žurnālistiem. [Spānijā](#) ombuds izmeklēja *Pegasus* un līdzvērtīgas novērošanas spieģprogrammatūras izmantošanu un sāka tiesvedību. Kaut gan dalībvalstis ir kompetentas garantēt savu valsts drošību, tām, to darot, ir jāpiemēro attiecīgie ES tiesību akti, arī EST judikatūra. Tiesiskums paredz, ka, dalībvalstu drošības dienestiem izmantojot šādus rīkus, tiek veikta pietiekama kontrole, kas vērsta uz to, lai pilnībā tiktu ievēroti ES tiesību akti, arī tādas pamattiesības kā persondatu aizsardzība, žurnālistu drošība un vārda brīvība. Izmantojot novērošanas līdzekļus kriminālizmeklēšanā, ir jāievēro arī procesuālās tiesības, tostarp tiesības uz aizstāvību. Tāpēc, lai garantētu valsts iestāžu darbību, sadarbību un savstarpēju kontroli, ir nepieciešama stingra institucionālās līdzsvara un atsvara sistēma, lai vienas valsts iestādes īstenotās pilnvaras rūpīgi pārbaudītu citas iestādes.

Pilsoniskās sabiedrības organizācijas kā būtiskas tiesiskuma aktoras

Pilsoniskās sabiedrības organizācijām un cilvēktiesību aizstāvjiem ir būtiska nozīme, jo tie uzrauga tiesiskuma pārkāpumus un aktīvi veicina tiesiskumu, demokrātiju un pamattiesības uz vietas. ES tiesību aktos⁹⁴, ko papildina Eiropas standarti⁹⁵, ir noteiktas pamatprasības, lai nodrošinātu, ka pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbība noris bez nepamatotas iejaukšanās. Pēc tam, kad miljoniem cilvēku, bēgot no Krievijas militārās agresijas, ieradās ES, pilsoniskajai sabiedrībai ir bijusi būtiska loma viņu uzņemšanā attiecīgajās dalībvalstīs un būtisku preču un pakalpojumu nodrošināšanā, arī psiholoģiskā un medicīniskā atbalsta sniegšanā.

Tiek veikti pasākumi, lai uzlabotu pilsoniskās sabiedrības organizāciju stāvokli vairākās dalībvalstīs. [Bulgārijā](#) ir sākusi darboties Pilsoniskās sabiedrības attīstības padome, kas izveidota ar mērķi palīdzēt pilsoniskās sabiedrības organizācijām sākt darbu. [Rumānijā](#) pilsoniskās sabiedrības organizācijas saskaras ar grūtībām, bet tiek plānots vienkāršot nevalstisko organizāciju reģistrācijas procedūras. [Zviedrijā](#) tiek pārskatīti pamatnoteikumi par pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbību un finansēšanu. [Maltā](#) tika novērstas pastāvošās bažas par pilsoniskās sabiedrības organizāciju piekļuvi finansējumam. Lai gan lielākajā daļā dalībvalstu pilsoniskajai sabiedrībai ir labvēlīga un atbalstoša vide, un pilsoniskās sabiedrības telpa joprojām ir uzskatāma “par atvērtu”⁹⁶, dažās dalībvalstīs pilsoniskās sabiedrības organizācijas joprojām saskaras ar grūtībām. Tās var ietvert apgrūtinošas reģistrācijas procedūras, grūtības piekļūt finansējumam, ierobežojošus tiesību aktus un nepietiekamu aizsardzību pret uzbrukumiem un draudiem, arī *SLAPP* un nomelnošanas kampaņas. [Īrijā](#) joprojām pastāv juridiski šķēršļi pilsoniskās sabiedrības finansēšanai, un [Vācijā](#) fakts, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir atbrīvotas no nodokļiem, joprojām rada bažas, lai gan to varētu novērst ar gaidāmajām reformām. [Slovēnijā](#) pilsoniskā sabiedrība saskārās ar grūtībām saistībā ar negatīviem vēstījumiem, toties tika risināti jautājumi, kas saistīti ar finansējumu un pulcēšanās brīvības ierobežojumiem. [Čehijā](#) pastāv zināmas bažas par

⁹⁴ 2020. gada 18. jūnija spriedums lietā Komisija/Ungārija, C-78/18, EU:C:2020:476, 112. un 113. punkts.

⁹⁵ Skatīt jo īpaši Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikumu Rec(2007)14 par nevalstisko organizāciju juridisko statusu Eiropā.

⁹⁶ Saskaņā ar nevalstiskās organizācijas *CIVICUS* novērtējumu. Novērtējumi atbilst šādu piecu kategoriju skalai: atvērta, sašaurināta, ierobežota, apspiesta un noslēgta. Salīdzinājumā ar 2021. gadu divām dalībvalstīm ir pazemināts novērtējums skalā no “atvērta” uz “sašaurinātu”, un vienai – no “sašaurināta” uz “ierobežotu”.

pilsoniskās sabiedrības organizāciju piekļuvi publiskajam finansējumam, savukārt [Slovākijā](#) no publisko subsīdiu shēmas joprojām izslēdz organizācijas, kas nodarbojas ar jautājumiem, kuri saistīti ar dzimumu līdztiesību un LGBTIK tiesībām. [Kipras](#) valdība ir strādājusi, lai labāk palīdzētu pilsoniskajai sabiedrībai un uzlabotu saziņu ar valsts iestādēm. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju reģistrācijas procedūras [Itālijā](#) joprojām ir sarežģītas. [Griekijā](#) dažas reģistrācijas prasības joprojām uzskatāmas par nesamērīgām, savukārt spēkā esošie tiesību akti vēl nav pārskatīti Valsts padomē. [Spānijā](#) parlaments strādā pie Pilsoņu drošības likuma reformas, ņemot vērā arī pilsoniskās sabiedrības paustās bažas. Lai gan [Francijā](#) ir pieņemti jauni tiesību akti, lai uzlabotu apvienību finanšu vidi, vairākas ieinteresētās personas pauda bažas par to, kā pilsonisko telpu ietekmētu Likums par republikas principiem⁹⁷.

Dažās dalībvalstīs sistemātiski ierobežojumi ir vēl vairāk pasliktinājuši pilsoniskās sabiedrības spēju darboties un potenciāli radīt atturošu ietekmi. [Polijā](#) pilsoniskā telpa ir vēl vairāk pasliktinājusies, un jaunākie tiesību aktu projekti varētu radīt vēl lielāku negatīvu ietekmi. [Ungārijā](#) neatkarīga pilsoniskā sabiedrība joprojām ir pakļauta spiedienam, un organizācijas, kas pārstāv LGBTIK kopienu, ziņo, ka pret tām tiek veiktas valdības uzsāktas nomelnošanas kampaņas, savukārt valsts loma pilsoniskās sabiedrības finansēšanā rada jautājumus⁹⁸.

3. NORISES UN RĪCĪBA ES LĪMENĪ

3.1. *Dialogs un turpmākie pasākumi saistībā ar ziņojumu par tiesiskumu*

Starpiestāžu dialogs

Padome turpināja iesākto praksi un organizēja ikgadējo dialogu par tiesiskumu, pamatojoties uz ziņojumu par tiesiskumu. 2021. gada septembrī Padomes prezidentvalsts Vispārējo lietu padomē rīkoja horizontālu diskusiju par vispārējām norisēm tiesiskuma jomā. Vispārējo lietu padome 2021. gada novembrī⁹⁹ un 2022. gada aprīlī¹⁰⁰ arī rīkoja diskusijas par konkrētām valstīm, tajās galveno uzmanību pievēršot ziņojuma par tiesiskumu sadaļā par attiecīgo valsti uzsvērtajām attiecīgajām norisēm. Mērķtiecīgas diskusijas par jautājumiem, kas saistīti ar tiesiskumu, notika arī Tieslietu padomē, kur ministri 2021. gada decembrī apmainījās viedokļiem par Covid-19 pandēmijas ietekmi uz tiesu darbību un 2022. gada martā apsprieda jautājumu par advokāta pieejamību un tiesiskumu. Dalībvalstis ir paudušas skaidru interesi dalīties informācijā par norisēm un paraugpraksi un veicināt problēmu novēršanu iekļaujot šā un konstruktīvā veidā.

Eiropas Parlaments turpināja rīkot debates par tiesiskumu. Kopš 2021. gada jūlija tas ir pieņēmis vairākas rezolūcijas par tiesiskumu un konkrētākiem jautājumiem, piemēram, mediju brīvību un pilsonisko sabiedrību¹⁰¹. Parlaments arī pieņēma īpašu rezolūciju par

⁹⁷ Ieteikumi attiecas uz DE, IE, EL un SE.

⁹⁸ Ieteikumi attiecas uz HU un PL.

⁹⁹ Diskusijās galvenā uzmanība tika pievērsta svarīgākajām norisēm Horvātijā, Itālijā, Kiprā, Latvijā un Lietuvā.

¹⁰⁰ Diskusijās galvenā uzmanība tika pievērsta svarīgākajām norisēm Luksemburgā, Ungārijā, Maltā, Nīderlandē un Austrijā.

¹⁰¹ Eiropas Parlamenta 2022. gada 10. marta rezolūcija par tiesiskumu un Eiropas Savienības Tiesas nolēmuma sekām, P9_TA(2022)0074; Eiropas Parlamenta 2022. gada 8. marta rezolūcija par pilsoniskās sabiedrības rīcības iespēju samazināšanos Eiropā, P9_TA(2022)0056; 2021. gada 16. decembra rezolūcija par pamattiesībām un tiesiskumu Slovēnijā, jo īpaši kavēšanos Eiropas Prokuratūras prokuroru iecelšanā, P9_TA(2021)0512; 2021. gada 15. decembra rezolūcija par organizētās noziedzības ietekmi uz ES pašu

2021. gada ziņojumu par tiesiskumu¹⁰², it īpaši atzinīgi vērtējot apņemšanos iekļaut dalībvalstīm adresētus ieteikumus. Rezolūcijā atkārtoti tika pausti iepriekš izteiktie ieteikumi, it īpaši par nepieciešamību apzināt instrumentus, ko var izmantot, ja trūkumi netiek novērsti, kā arī Parlamenta atbalsts iestāžu nolīgumam par ES demokrātijas, tiesiskuma un pamattiesību mehānismu. Komisija augstu vērtē sadarbību ar Eiropas Parlamentu un ir skaidri norādījusi, ka iestāžu sadarbībai ir būtiska nozīme, stiprinot ES spēju uzraudzīt un atbalstīt tiesiskumu. Lēmums iekļaut ieteikumus 2022. gada ziņojumā ir arī atbilde uz Eiropas Parlamenta aicinājumu.

Eiropas Parlaments arī organizēja debates par konkrētām valstīm, it īpaši Eiropas Parlamenta Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komitejas (*LIBE*) Demokrātijas, tiesiskuma un pamattiesību uzraudzības grupā. Uzraudzības grupa veica uzraudzības misijas Bulgārijā, Maltā, Slovākijā un Slovēnijā un apsprieda savus konstatējumus. Papildus debatēm par ES tiesību prioritāti Eiropas Parlaments ir pieņēmis rezolūciju, kurā aicina veikt vairāk pasākumu, lai novērstu tiesiskuma problēmas Polijā un Ungārijā¹⁰³.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ar tās *ad hoc* grupas “Pamattiesības un tiesiskums”¹⁰⁴ starpniecību un Reģionu komiteja ar Pilsoniskuma, pārvaldības, institucionālo lietu un ārlietu komisijas¹⁰⁵ starpniecību arī ir turpinājušas dialogu par tiesiskumu ES līmenī. EESK 2021. gada novembrī rīkoja konferenci par pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu tiesiskuma mehānismā.

Dialogs ar dalībvalstu iestādēm un ieinteresētajām personām

Komisija turpināja valsts līmeņa informēšanas pasākumus dalībvalstīs. Pēc 2021. gada ziņojuma notika divpusējas sanāksmes gan politiskā, gan tehniskā līmenī, lai apspriestu svarīgākās reformas. Valstu parlamentiem ir izšķiroša nozīme tiesiskuma atbalstīšanā gan kā likumdevējiem, gan kā izpildvarai, un diskusijas saistībā ar 2021. gada ziņojumu bija svarīgs temats komisāru vizītēs valstu parlamentos¹⁰⁶.

Tiesiskuma kontaktpunktu tīkls nodrošina atklātu kanālu regulārai informācijas apmaiņai starp Komisiju un dalībvalstīm. Tīkla ietvaros ir turpinājušas notikt regulāras tikšanās, lai sagatavotu ikgadējo ziņojumu par tiesiskumu, un tas arvien vairāk darbojas kā forums

resursiem un ES līdzekļu nepareizu izmantošanu, jo īpaši revīzijas un kontroles skatījumu attiecībā uz dalītās pārvaldības jomu, P9_TA(2021)0501; 2021. gada 11. novembra rezolūcija par demokrātijas, mediju brīvības un plurālisma stiprināšanu ES: civiltiesību un krimināltiesību aktos paredzētu pasākumu nesamērīga īstenošana, lai aplūsinātu žurnālistus, NVO un pilsonisko sabiedrību, P9_TA(2021)0451.

¹⁰² Eiropas Parlamenta 2022. gada 19. maija rezolūcija par Komisijas 2021. gada ziņojumu par tiesiskumu, P9_TA(2022)0212.

¹⁰³ Eiropas Parlamenta 2022. gada 5. maija rezolūcija par uzklaušānām par Poliju un Ungāriju, kas notiek saskaņā ar LES 7. panta 1. punktu, P9_TA(2022)0204; Kopš 2021. gada 20. jūlija Eiropas Parlaments kopumā ir pieņēmis trīs rezolūcijas par tiesiskumu Polijā un Ungārijā: 2021. gada 21. oktobra rezolūciju par tiesiskuma krīzi Polijā un ES tiesību pārkāpumu, P9_TA(2021)0439; 2021. gada 16. septembra rezolūciju par mediju brīvību un tiesiskuma aizvien lielāku pasliktināšanos Polijā, P9_TA(2021)0395; 2021. gada 8. jūlija rezolūciju par ES tiesību aktu un LGBTIK iedzīvotāju tiesību pārkāpumiem Ungārijā sakarā ar Ungārijas parlamentā pieņemtajiem tiesību aktu grozījumiem, P9_TA(2021)0362.

¹⁰⁴ *Ad hoc* grupa “Pamattiesības un tiesiskums” (PT) ir horizontāla struktūra EESK ietvaros, kuras uzdevums ir nodrošināt forumu Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kur tikties un dalīties ar savu vērtējumu par pamattiesību, demokrātijas un tiesiskuma stāvokli dalībvalstīs.

¹⁰⁵ *CIVEX* komisijas kompetencē ietilpst konstitucionālie jautājumi un pārvaldība, labāka likumdošana, subsidiaritāte un proporcionalitāte.

¹⁰⁶ 2021. gada ziņojums par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu un par attiecībām ar valstu parlamentiem.

paraugprakses un informācijas apmaiņai par plānotajām vai notiekošajām reformām valsts līmenī.

Komisija turpinās stiprināt dialogu ar ieinteresētajām personām un iestādēm dalībvalstīs, īpašu uzmanību pievēršot arī turpmākiem pasākumiem saistībā ar šajā ziņojumā iekļautajiem ieteikumiem.

Dialogs ar pilsonisko sabiedrību un atbalsts tai ES līmenī

Pilsoniskā sabiedrība joprojām ir svarīgs Eiropas Komisijas partneris ikgadējā ziņojuma par tiesiskumu sagatavošanā. Papildus lielajam skaitam rakstisku komentāru, kas saņemti no pilsoniskās sabiedrības, un sanāksmēm, kas notika valstu apmeklējumu laikā, Komisija ir arī organizējusi horizontālas sanāksmes ar vairākiem svarīgiem pilsoniskās sabiedrības organizāciju tīkliem un citiem svarīgiem sarunu partneriem¹⁰⁷. Šie tīkli ir snieguši kopīgus ieteikumus par procesu saistībā ar ziņojumu par tiesiskumu¹⁰⁸. Pilsoniskajai sabiedrībai var būt svarīga loma arī turpmākajos pasākumos pēc ziņojuma, un Komisija sadarbībā ar Komisijas pārstāvniecībām un Pamattiesību aģentūru valsts līmenī veiks šādus turpmākus pasākumus kopā ar pilsonisko sabiedrību.

Izmantojot programmu “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” (PVTV), Komisija ir pastiprinājusi centienus atbalstīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, jo sevišķi mazākās, vietējās organizācijas, kuras saskaras ar īpašiem ierobežojumiem. No programmas pieejamā budžeta (1,55 miljardi EUR) gandrīz trešdaļa ir paredzēta tieši pilsoniskās sabiedrības organizācijām, un vismaz 40 % no šīs summas ir jāpiešķir vietējām un reģionālajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Papildus atbalstam konkrētiem projektiem pastāv arī daži noteikumi par dotācijām, kas paredzētas, lai atbalstītu pilsoniskās sabiedrības organizāciju spēju veidošanu, finansētu to darbības izmaksas un pilnveidošanos.

Komisija joprojām ir apņēmusies apsvērt, kā palielināt pilsoniskās sabiedrības, profesionālo tīklu un citu ieinteresēto personu iesaistīšanos debatēs par tiesiskumu valstu un Eiropas līmenī. Tas attiecas gan uz ziņojuma sagatavošanu, gan uz turpmākiem pasākumiem. Kopumā un turpinot darbu pēc konferences par Eiropas nākotni, Komisija apsvērs veidus, kā paplašināt savu darba jomu tiesiskuma jomā, lai tiešāk iesaistītu iedzīvotājus.

3.2. Starptautiskā sadarbība

Tiesiskums ir viens no ES darbības principiem ārpus tās robežām. Tiesiskums ir ļoti svarīgs ES rīcībai pasaules līmenī, kur prioritāte tiek piešķirta sadarbībai ar partneriem, lai aizsargātu un veicinātu cilvēktiesības un stiprinātu demokrātiju visā pasaulē. ES un tās dalībvalstis ir lielākās līdzekļu devējas demokrātijas atbalstam pasaulē. Krievijas iebrukums Ukrainā uzsver nepieciešamību pastiprināt mūsu darbības, lai veicinātu un aizstāvētu mūsu vērtības, rādītu piemēru un strādātu ar mūsu starptautiskajiem partneriem, piemēram, ANO un Eiropas Padomes forumos. Komisija un vairākas dalībvalstis ir devušas ieguldījumu Amerikas Savienoto Valstu prezidenta rīkotā samita par demokrātiju saistību izpildē, lai veicinātu demokrātiskās vērtības visā pasaulē, un rīcības gadā vada centienus tās īstenot.

¹⁰⁷ Cilvēktiesību un demokrātijas tīkls, Pamattiesību aģentūra, valstu cilvēktiesību iestāžu Eiropas tīkls un Eiropas pilsoniskā sabiedrība.

¹⁰⁸ [Pilsoniskās sabiedrības ieteikumi: kā Komisija var uzlabot uzticēšanos ziņojumam par tiesiskumu, tā iekļaujošumu un ietekmi, Eiropas partnerība demokrātijas jomā.](#)

ES ir neatlaidīga cilvēktiesību, demokrātijas un tiesiskuma aizstāve visā pasaulē, kā par to liecina ES Rīcības plāns cilvēktiesību un demokrātijas jomā 2020.–2024. gadam¹⁰⁹ un kā tas izriet saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem¹¹⁰. Tuvākajās kaimiņvalstīs galvenās — Kopenhāgenas kritērijos noteiktās — prasības dalībai Eiropas Savienībā ietver tiesiskumu, kas ir būtiski, lai kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis varētu īstenot savu Eiropas perspektīvu, un pārskatīto paplašināšanās metodiku, kurā tiesiskums ir pievienošanās procesa pamatā. ES turpinās īstenot saskaņotu pieeju divpusējā, reģionālā un daudzpusējā sadarbībā ar kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm, un kaimiņvalstīm, kā arī visās tās ārējās darbībās. ES ar tiesiskumu saistītus jautājumus regulāri skata cilvēktiesību dialogos ar partnervalstīm un daudzpusējā līmenī, it īpaši ANO.

Tiesiskuma atbalstīšana globālā līmenī ietver sadarbības stiprināšanu ar starptautiskām un reģionālām organizācijām¹¹¹ par jautājumiem, kas saistīti ar tiesiskumu. Tiesiskums, demokrātija un cilvēktiesības joprojām ir galvenās ES un Eiropas Padomes sadarbības prioritātes¹¹². Šajā sakarībā ES ir atjaunojusi apņemšanos aizsargāt un veicināt neatkarīgu pilsonisko sabiedrību un vienlaikus aizsargāt arī cilvēktiesību aizstāvjus un brīvus medijus. ES apņemšanās konsekventi un saskaņoti ievērot, aizsargāt un īstenot cilvēktiesības, demokrātiju un tiesiskumu visās savas ārējās darbības jomās un atbalstīt ANO cilvēktiesību sistēmu kā tās ārējās darbības stūrakmeni ir arī svarīgs pamatprincips ES dalībai ANO forumos. Starptautiskās organizācijas, it īpaši Eiropas Padomes galvenās struktūras¹¹³, joprojām ir nozīmīgi partneri ziņojuma sagatavošanā un tiesiskuma atbalstīšanā Eiropā, un Komisija turpinās ar tām cieši sadarboties.

Komisijas mērķis ir vēl vairāk nostiprināt šo galveno elementu tās darbā tiesiskuma jomā, balstoties uz ciešajām attiecībām ar Eiropas Padomi un citām starptautiskām struktūrām.

3.3. ES rīcība tiesiskuma atbalstīšanai

Ilgadējais ziņojums par tiesiskumu ir preventīvs mehānisms, kura mērķis ir uzlabot tiesiskuma situāciju visā ES, palielināt informētību par problēmām un savlaicīgi sekmēt risinājumus, lai novērstu situācijas pasliktināšanos. Tas papildina vairākus citus mehānismus un instrumentus ES līmenī, un katram no tiem ir savs mērķis. Šajā iedaļā ir sniegts pārskats par attiecīgajām darbībām un mehānismiem.

Eiropas Savienības Tiesas (EST) judikatūra tiesiskuma jomā turpināja nostiprināties. EST lēma saistībā ar vairākiem lūgumiem par valstu tiesu prejudiciāliem nolēmumiem. EST 2021. gada 6. oktobra spriedumā¹¹⁴ precizēja trīs veidu situācijas, kurās pēdējās instances valsts tiesa var atturēties iesniegt EST lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja tai tiek uzdots jautājums par ES tiesību aktu interpretāciju¹¹⁵. Citā lietā EST nosprieda, ka ES tiesību

¹⁰⁹ [ES Rīcības plāns cilvēktiesību un demokrātijas jomā 2020.–2024. gadam.](#)

¹¹⁰ [Ilgtspējīgas attīstības mērķi.](#)

¹¹¹ Piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācija, Eiropas Padome, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) un Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO).

¹¹² [Padomes secinājumi par ES prioritātēm sadarbībai ar Eiropas Padomi 2020.–2022. gadā.](#)

¹¹³ Venēcijas komisija, Pretkorupcijas starpvalstu grupa (*GRECO*), Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja (*PACE*), Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT).

¹¹⁴ Tiesas 2021. gada 6. oktobra spriedums *Conorzio Italian Management un Catania Multiservizi*, C-561/19, ECLI:EU:C:2021:799.

¹¹⁵ Lietā *Cilfit* Tiesa ir izklāstījusi trīs situācijas, kurās pēdējās instances valsts tiesām nav pienākuma iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu (1982. gada 6. oktobra spriedums lietā *Cilfit u. c.*, 283/81, ECLI:EU:C:1982:335): i) jautājumam nav nozīmes strīda atrisināšanā; ii) attiecīgo Savienības tiesību normu Tiesa jau ir interpretējusi; un iii) Savienības tiesību pareiza interpretācija ir tik acīmredzama, ka nerada

akti liedz valsts augstākajai tiesai atzīt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par prettiesisku, pamatojoties uz to, ka uzdotie jautājumi nav atbilstoši vai nepieciešami¹¹⁶. EST arī paziņoja, ka, ņemot vērā ES tiesību pārkāpumu, nevajadzētu liegt valstu tiesām, nebaidoties, ka tām tiks piemēroti disciplinārsodi, nepiemērot tādus Konstitucionālās tiesas nolēmumus, kuri ir pretrunā ES tiesībām¹¹⁷.

EST turpināja izskatīt pārkāpumu lietas, ko tai iesniegusi Komisija. Gadījumos, kad EST noteiktie pagaidu pasākumi nav ievēroti, Komisija ir lūgusi EST piemērot finansiālas sankcijas¹¹⁸. Komisija turpināja pildīt savu ES līgumu izpildes uzraudzītājas lomu, attiecīgā gadījumā sākot pārkāpuma procedūras, lai novērstu konkrētus tiesiskuma pārkāpumus¹¹⁹.

Padome attiecībā uz [Poliju](#) un [Ungāriju](#) turpina procedūru LES 7. pantā minēto ES kopīgo vērtību atbalstīšanai. Šī procedūra ļauj Padomei noteikt, vai pastāv nepārprotams risks, ka varētu tikt nopietni pārkāptas Savienības vērtības, un veikt turpmākus pasākumus saistībā ar šādiem riskiem. Padomē 2022. gada februārī notika uzklaušanās par [Poliju](#) un 2022. gada maijā – par [Ungāriju](#), kā arī 2021. gada decembrī – par vispārējo stāvokli abās dalībvalstīs¹²⁰.

Tiesiskuma ievērošana joprojām ir būtisks priekšnosacījums ES līdzekļu pareizai pārvaldībai. Tiesiskuma regulas¹²¹ mērķis ir aizsargāt Savienības budžeta pareizu finanšu pārvaldību un Savienības finanšu intereses pret tiesiskuma principu pārkāpumiem. Kopš 2021. gada 1. janvāra, kad Tiesiskuma regula kļuva piemērojama, Komisija ir uzraudzījusi situāciju visās dalībvalstīs un ir pieņēmusi pamatnostādnes par tās piemērošanu¹²². EST 2022. gada 16. februāra spriedumos¹²³ apstiprināja regulas atbilstību ES Līgumiem. Komisija 2022. gada aprīlī pirmo reizi sāka oficiālo procedūru saskaņā ar Tiesiskuma regulu attiecībā uz Ungāriju¹²⁴.

Saistītais satvars vairāku ES fondu aizsardzībai ir Kopīgo noteikumu regula (KNR)¹²⁵, kas stājās spēkā 2021. gada 1. jūlijā. Tajā noteikts, ka dalībvalstīm “horizontālo veicinošo nosacījumu” ietvaros ir jāievieš efektīvi mehānismi, lai nodrošinātu no fondiem atbalstīto programmu un to īstenošanas atbilstību Pamattiesību hartā noteiktajām tiesībām un principiem, arī tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Sagatavojot programmu, dalībvalstīm ir jānodrošina, ka

nekādas pamatotas šaubas. Savukārt, ja jautājums par Savienības tiesību interpretāciju neatbilst nevienai no šīm situācijām, pēdējās instances tiesai ir jāvērsas Tiesā.

¹¹⁶ Tiesas 2021. gada 23. novembra spriedums *IS*, C-564/19, ECLI:EU:C:2014:949.

¹¹⁷ Tiesas 2021. gada 21. decembra spriedums *Euro Box Promotion u.c.* apvienotajās lietās C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 un C-840/19.

¹¹⁸ Tiesa 2021. gada 27. oktobrī piesprieda Polijai maksāt 1 miljonu EUR lielu kavējuma naudu dienā tik ilgi, kamēr tā nebūs pilnībā izpildījusi 2021. gada 14. jūlija rīkojumu par pagaidu pasākumiem, it īpaši attiecībā uz Polijas Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas darbību.

¹¹⁹ Proti, 2021. gada 22. decembrī Komisija nolēma sākt pārkāpuma procedūru pret Poliju, jo pastāvēja nopietnas bažas attiecībā uz Polijas Konstitucionālo tiesu un tās neseno judikatūru, kurā apstrīdēts ES tiesību pārkāpums.

¹²⁰ Komisija 2017. gadā uzsāka procedūras pret Poliju saskaņā ar LES 7. pantu, un 2018. gadā – Eiropas Parlaments pret Ungāriju.

¹²¹ Regula (ES) 2020/2092 (2020. gada 16. decembris), OV L 433I, 22.12.2020., 1. lpp.

¹²² Pamatnostādnes par vispārēju nosacītības režīmu piemērošanu, C(2022) 1382 final.

¹²³ Skatīt lietas C-156/21 un C-157/21. EST 2022. gada 16. februārī pasludināja spriedumus un noraidīja Polijas un Ungārijas iesniegtās prasības atcelt Tiesiskuma regulu.

¹²⁴ Komisija 2022. gada 27. aprīlī pirmo reizi sāka procedūras posmu, kas noteikts saskaņā ar Tiesiskuma regulas 6. panta 1. punktu.

¹²⁵ Regula (ES) 2021/1060 (2021. gada 24. jūnijs).

horizontālais veicinošais nosacījums tiek izpildīts un ka tas tiek izpildīts turpmāk visā plānošanas periodā.

Vairāki ar tiesiskumu saistīti jautājumi, it īpaši attiecībā uz tiesu sistēmu efektivitāti, korupcijas apkarošanu un likumdošanas procesa kvalitāti un iekļaujošumu, arī ir daļa no Eiropas pusgada, ciktāl šiem aspektiem ir makroekonomiska nozīme un tie ietekmē darījumdarbības vidi, investīcijas, ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību. Lai nodrošinātu, ka virkni attiecīgo konkrētai valstij pusgada ietvaros adresēto ieteikumu īsteno, izmantojot konkrētas reformas un investīcijas tiesiskuma jomā, Komisija apsprieda un vienojās ar vairākām dalībvalstīm par konkrētiem atskaites punktiem saistībā ar nacionālajiem atveseļošanas plāniem saskaņā ar Atveseļošanas un noturības mehānismu (ANM), kurus pēc tam oficiāli apstiprināja Padome.

2022. gada Eiropas pusgada pavasara paketē Komisija ir ierosinājusi Padomei pieņemt divām dalībvalstīm adresētus papildu ieteikumus saistībā ar tiesiskumu¹²⁶. Komisija arī nodrošina tehnisko atbalstu dalībvalstīm, it īpaši ar tehniskā atbalsta instrumenta starpniecību, lai uzlabotu valsts pārvaldes un tiesu sistēmu efektivitāti, kvalitāti un neatkarību. Komisija turpina veicināt tiesu sistēmas reformu, izmantojot ikgadējo ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā¹²⁷. 2022. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā pirmo reizi ir iekļauti apsekojuma dati par to, kā uzņēmumi uztver investīciju aizsardzības efektivitāti dažādās dalībvalstīs¹²⁸. Rezultāti liecina, ka administratīvā prakse, likumdošanas procesa stabilitāte un kvalitāte, kā arī tiesu un īpašuma aizsardzības nodrošināšanas rezultativitāte ir svarīgi faktori, kuriem ir salīdzinoša nozīme, lai veicinātu uzticēšanos investīciju aizsardzībai. Eiropas pusgads un rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā papildina ziņojumu par tiesiskumu, un tie abi attiecīgā gadījumā tiek iekļauti ziņojumā.

Mediju brīvība un mediju plurālisms ir kļuvis par svarīgu darbības jomu ES līmenī. 2020. gada Eiropas Demokrātijas rīcības plānā un Mediju un audiovizuālās jomas rīcības plānā tika paziņots par vairākām iniciatīvām, kuru mērķis ir atbalstīt un aizsargāt mediju brīvību un plurālismu. Komisija 2021. gada septembrī nāca klajā ar ieteikumu dalībvalstīm par žurnālistu drošību¹²⁹. Komisija 2022. gada aprīlī pieņēma pasākumu kopumu žurnālistu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju aizsardzībai pret ļaunprātīgu tiesvedību (*SLAPP*)¹³⁰. Komisija arī gatavo Eiropas Mediju brīvības aktu.

4. SECINĀJUMI UN TURPMĀKIE PASĀKUMI

Tiesiskums ir būtisks stabilai, noturīgai, taisnīgai un demokrātiskai politiskajai, ekonomiskajai un sociālajai videi visā ES. Tas ir būtiski labi funkcionējošam vienotajam tirgum un Savienībai kopumā. Tas arī atspoguļo Eiropas iedzīvotāju centienus un vērtības, kas nostiprinātas Līguma 2. pantā. Komisija kā ES Līgumu un ES tiesību pārākuma garants ir

¹²⁶ [2022. gada Eiropas pusgads: Pavasara pakete](#).

¹²⁷ 2022. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā tika publicēts 2022. gada 19. maijā: [Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā](#).

¹²⁸ 2022. gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 54. un 55. attēls.

¹²⁹ Komisijas Ieteikums (16.9.2021.) par aizsardzības, drošības un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanu žurnālistiem un citiem mediju profesionāļiem Eiropas Savienībā, C(2021) 6650 final.

¹³⁰ Priekšlikums Direktīvai (27.4.2022.) par sabiedrības līdzdalībā iesaistījušos personu aizsardzību pret acīmredzami nepamatotu vai ļaunprātīgu tiesvedību ("stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību"), COM(2022)177 final, un Komisijas Ieteikums (27.4.2022) par sabiedrības līdzdalībā iesaistījušos personu žurnālistu un cilvēktiesības aizstāvju aizsardzību pret acīmredzami nepamatotu vai ļaunprātīgu tiesvedību ("stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību"), C(2022)2428.

apņēmusies aizsargāt un veicināt tiesiskumu. Dinamiskai, tālredzīgai ES pārejai uz zaļāku, digitālāku un sociāli taisnīgāku sabiedrību arī turpmāk ir vajadzīgi stingri pamati. Krievijas iebrukums Ukrainā ir atgādinājums par spiedienu uz mūsu iedzīvotājiem ES vērtībām. Lai aizsargātu mūsu iedzīvotājus un viņu tiesības, ir vajadzīga apņēmīga un konsekventa tiesiskuma aizsardzība visā ES.

Ikgadējais ziņojums par tiesiskumu ir svarīga daļa no centieniem veicināt un aizsargāt tiesiskumu Eiropas Savienībā gan valstu, gan Eiropas līmenī. Balstoties uz pastāvīgu iesaisti un sadarbību ar dalībvalstīm, šā gada ziņojums liecina, ka daudzās dalībvalstīs ir turpinājušās svarīgas reformas tiesiskuma jomā, lai novērstu iepriekšējos ziņojumos konstatētās problēmas. Tomēr dažās dalībvalstīs joprojām pastāv būtiskas bažas raisošas situācijas.

Šis, nu jau trešais ziņojuma par tiesiskumu izdevums un tam sekojošais diskusiju cikls ar dalībvalstīm, arī valstu parlamentiem, Eiropas Parlamentu un Padomi, ir vispāratzīts instruments. Ņemot vērā ziņojuma preventīvo raksturu, šogad iekļauto ieteikumu mērķis pirmo reizi ir atbalstīt dalībvalstis to reformu īstenošanā. Dažos gadījumos ieteikumi palīdz dalībvalstīm veikt pasākumus, lai novērstu ziņojumā paustās konkrētās bažas.

Komisija ir sagatavojusi šo ziņojumu, pamatojoties uz pastāvīgu dialogu ar dalībvalstīm, vienlaikus pilnībā saglabājot politisko atbildību par tā novērtējumu un sniegtajiem ieteikumiem. Nākamajā izdevumā tiks sekots līdzi norišu attīstībai un novērtēta ieteikumu īstenošana.

Uzsākot jaunu ikgadējo dialoga ciklu par tiesiskumu, Komisija aicina Padomi un Eiropas Parlamentu, pamatojoties uz šo ziņojumu, turpināt rīkot vispārējas un konkrētām valstīm veltītas debates, izmantojot arī iespēju, ko sniedz ieteikumi, lai sīkāk izpētītu konkrētu īstenošanu. Komisija atzinīgi vērtē arī turpmākas debates valstu līmenī, iesaistot valstu parlamentus, pilsonisko sabiedrību un citus svarīgus dalībniekus, kā arī Eiropas līmenī, palielinot iedzīvotāju iesaisti. Komisija aicina dalībvalstis iedarbīgi risināt ziņojumā konstatētās problēmas un ir gatava palīdzēt dalībvalstīm to centienos īstenot ziņojumā sniegtos ieteikumus.